

Zvonko Pažin

MUČENIŠTVO U MISALU PAVLA VI.

Uvod

Od samih je početaka Crkva imala svoje mučenike - muževe i žene koji su vjernost Kristu Gospodinu zasjeđočili svojim životom. Zato se u grčkom i nazivaju *martyres* - svjedoci. Vrijeme Crkve je uvijek, manje više, vrijeme mučenika, sve tamo od prvih progona Heroda Mlađega, preko Nerona i drugih rimskih careva, pa do primjera iz ovoga stoljeća.¹ U ovom bismo članku htjeli prikazati teologiju mučeništva u molitvama o spomendanima i blagdanima mučenika kao i u zajedničkim slavljinama mučenika u današnjem misalu, misalu Pavla VI.² U prvom ćemo dijelu razjasniti sam pojam mučeništva, u drugom donijeti sve molitve i navesti njihove izvore, da bismo u trećem dijelu pokušali prikazati teologiju mučeništva sadržanu u istim molitvama. Vjerujem da ćemo time dati doprinos otkrivanju bogatstva liturgijskih molitava koje su, naravno, izraz naše vjere, prema onom drevnom načelu: *lex orandi - lex credendi*.

I. POJAM

1. Pojam mučeništva u grčkoj kulturi i njegova pojava u Septuaginti

Grčki pojam ὁ/ἡ μάρτυς, μάρτυρος (arhaički oblik μάρτυρος, množina μάρτυροι; u crkvenoj uporabi najčešće kasniji eolski oblik ὁ/ἡ μάρτυρ, μάρτυρος označava, osobito u sudskoj praksi, osobu koja svjedoči za nešto što je osobno vidjela i doživjela. Slično i glagol μαρτύρειν znači svjedočiti, a imenica μαρτύριον svjedočanstvo. U staroj Grčkoj bogovi pozivaju kao svjedoci i jamci određenih ugovora. Kasnije ovi pojmovi nemaju isključivo pravnički značaj, nego označavaju općenito svjedočenje za neku ideju. Tako već u staroj Grčkoj μαρτυρία može biti svjedočanstvo sve do predanja vlastitog života.³

1 Za iscrpniji prikaz mučenika prvih stoljeća usp. BAUS.K., *Od Praopćine do ranokršćanske Crkve* (= H. JEDIN (priř.), *Velika povijest Crkve* 1), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972.

2 *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Editio typica altera*, Libreria Editrice Vaticana, 1975. Prema tome nećemo obrađivati mučenike kasnije uvrštene u misal, kao npr. sv. Maksimilijana Kolbea, koji se slavi 14. kolovoza.

3 Usp. STRATHMANN.H., μάρτυς, u GLNT, 6, 1269-1372, ovdje 1273-1290; L.COENEN, *Testimonianza*, u DCBNT, 1857-1866, ovdje 1857-1858. Osim ovog pravničkog značenja u Septuaginti su zanimljivi neki dijelovi Deuteroizaije (43,9-12; 44,8) gdje Jahve nasuprot nevjernim pripadnicima svoga naroda koji slijede tuđe bogove govori svojim vjernima: »Vi ste mi svjedoci, riječ je Jahvina, a ja sam Bog od vječnosti - ja jesam!« (44,12b-13a). U svojoj borbi protiv poganskih narod i njihovih bogova Jahve je izabrao svoj narod da mu bude svjedokom. Usp. STRATHMANN.H., *Nav. dj.*, 1292-1302.

Od vremena proroka i Makabejaca židovstvo je religija mučeništva (svjedočanstvo polaganjem vlastita života), jer time izvršavaju onu veliku zapovijed: ljubiti Gospodina svom dušom svojom. Ideal tih mučenika živo je prisutan sve do tradicije stare Crkve.⁴

2. U Novom zavjetu

U Novom zavjetu ovi izrazi pojavljuju kako slijedi: μάρτυς pojavljuje se ukupno 34 puta (ili 35 puta računajući i Lk 11,48), μαρτύρειν 76 puta (ili 77 puta računajući i LK 11,48), a μαρτύριον 20 puta.

Imenica μάρτυς pojavljuje se u sinopticima samo 5 puta, a ponajviše u Dj (13 puta). Ostale su pojave u Pavlovim i pavlovskim spisima (9 puta), Otk (5 puta), u Heb (2 puta) i u 1 Pt (2 puta).⁵ Pojam označava ponajprije svjedoka, (npr. u Mk 14,63). Međutim Luka daje ovoj riječi novo značenje: govori o svjedocima Kristovog uskrsnuća. Kršćanska se vjera temelji ne samo na očevicima (αὐτόπται) Kristovih djela, nego upravo na svjedocima (μάρτυρες) koji u činjenici Kristove smrti i uskrsnuća svjedoče i dubokim osobnim uvjerenjem prepoznaju otajstvo našega spasenja.⁶ Tako Isus šalje svoje učenike da budu svjedocima njegovih djela uključujući i uskrsnuće: (*Isus*) im reče: »Ovako je pisano: 'Krist će trpjeti i, treći dan, ustati od mrtvih, i njegovo će se Ime propovijedati obraćanje i otpuštanje grijeha po svim narodima počevši od Jeruzalema. 'Vi ste tomu svjedoci« (Lk 24,46-48).⁷ Slično tako i Matija koji je postavljen na Judino mjesto treba biti svjedokom Kristova uskrsnuća (Dj 1,21). Nadalje, iako Pavao nije svjedok Kristova zemaljskog života, on je svjedok Krista uskrsloga (Dj 22,15).⁸ Uz ova značenja u NZ poznat je i pojam mučeničkog svjedoka u osobi Stjepana koji je svjedočeci prolio svoju krv.⁹ U Otk 17,6 govori se o ženi pijanoj od krvi svetih i od krvi svjedoka Isusovih. Ovdje Ivan daje iskonsko značenje riječi μάρτυς: nije *svjedok* (= mučenik) svaki kršćanin koji položi život za vjeru, nego onaj koji daje svjedočanstvo za Krista. U tome smislu i Krist se označava kao *svjedok vjerni* (Otk 1,5).¹⁰

4 Usp. STRATHMANN.H., *Naj. dj.*, 1305-1312.

5 Usp. BEUTLER.J., μάρτυς, ὁσος, ὁ, martys Zeuge, u EWNT, 2, 969-973, ovdje 969.

6 Usp. BEUTLER.J., *Nav. dj.*, 970.: COENEN.L., *Nav. dj.*, 1862.

7 Usp. također: Dj 1,8: *Nego primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje.* Dj 2,32: *Toga Isusa uskrisi Bog! Svi smo mi tomu svjedoci.* Dj 3,15: *Začetnika života ubiste. Ali Bog ga uskrisi od mrtvih, čemu smo mi svjedoci.* Dj 5,32: *I mi smo svjedoci tih događaja i Duh Sveti kojega dade Bog onima što mu se pokoravaju.* Dj 10,39: *Mi smo svjedoci svega što on učini u zemlji judejskoj i Jeruzalemu. I njega smakoshe, objesivši ga na drvo!* Dj 13,31: *On se mnogo dana ukazivao onima koji s njim bijahu uzašli iz Galileje u Jeruzalem. Oni su sada njegovi svjedoci pred narodom,* usp. H. STRATHMANN, *Nav. dj.*, 1321-1325.

8 Usp. BEUTLER.J., μάρτυς..., 972.

9 Usp. BEUTLER.J., μάρτυς..., 970.

10 Usp. STRATHMANN.H., *Nav. dj.*, 1332-1334; C. AUGRAIN, *Mučenik*, u X. LEONDUFOUR (prir.), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1998., 600-602.

Glagol μαρτύρειν = svjedočiti. Pavao svjedoči za Krista u Jeruzalemu i u Rimu (Dj 23,11; 1 Kor 15,15). Za Isusa svjedoče Ivan Krstitelj, Pisma, Duh Branitelj, pa i sam Otac.¹¹ I Isus je, prema 1 Tm 6,13, *dao lijepo svjedočanstvo pred Pilatom*.¹²

Pojam μαρτυρία javlja se 37 puta, a od toga 30 puta u Ivanovim spisima, gdje uglavnom ima religiozno značenje. Govori se o svjedočanstvu o Isusu Kristu i o njegovom otajstvu spasenja.¹³ Trostruko je svjedočanstvo: Ivana Krstitelja o Isusu, Isusovo za samog sebe, te svjedočanstvo učenika.¹⁴ Sam Isus daje svjedočanstvo o nebeskim stvarima, ali ga ljudi ne primaju (Iv 3,11), i to svjedočanstvo koje je veće od Ivanovog (Iv 5,36).¹⁵

Za razliku od izraza μαρτυρία koji znači davanje polaganje svjedočanstva, svjedočenje, svjedočanstvo, izraz marturion ne označava misionarsko svjedočenje nego neku stvarnost koja predstavlja svjedočanstvo.¹⁶ U židovstvu se to poistovjećivalo s hramom ili kovčegom saveza.¹⁷

3. Specifično kršćansko poimanje

Moguće je da već Klement u svojoj Poslanici Korinćanima (5,4.7) rabi izraz μαρτύρειν u smislu mučeništva kako ga danas shvaćamo. Svi se ovi izrazi prvi puta sa sigurnošću koriste kao oznaka za mučeništvo u opisu mučeništva sv. Polikarpa sredinom 2. st. Ovdje se bez dvojbe radi o svjedočenju sve do davanja vlastitog života. Mučenik se bori protiv sotone. »U toj borbi kršćani ne samo da Krista nasljeđuju, nego i nadopunjuju njegove muke i to ne oni sami nego Krist u njima i po njima. Oni osjećaju u sebi potporu Krista i Duha Svetoga po kojoj oni postaju kadri bez jadikovanja, štoviše, s osmjehom na usnama podnositi najstrašnija mučenja.«¹⁸ Mučeništvo je, zapravo, uzimanje udjela u Kristovoj mucii i uskrsnuću i kao takvo nužno proizlazi iz euharistije.¹⁹ Naime, »otajstvo

11 Usp. STRATHMANN H., *Nav. dj.*, 1340-1344; COENEN L. *Nav. dj.*, 1865.

12 Usp. J. BEUTLER., μαρτυρεω, *martyreo, Zeugnis ablegen, bezeugen*, u EWNT 2, 958-964., ovdje 960.

13 Usp. STRATHMANN H., *Nav. dj.*, 1345-1355.

14 Usp. COENEN L., *Nav. dj.*, 1863.

15 Usp. BEUTLER J., μαρτυρία, ασ, ή *martyria, Zeugenaussage, Zeugnis*, u EWNT 2 964-968, ovdje 965-966.

16 Tako Hoš 2,12 i Mudr 10,7 tvrdi kako je pustošenje zemlje svjedočanstvo grešnosti naroda. Slično Jak 5,3 se tvrdi kako će rđa na zlatu bogataša biti svjedočanstvo protiv njih; prašina koju učenici budu stresli sa svoje obuče biti svjedočanstvom protiv onih mjesta gdje ih ne budu primili (usp. Mk 6,11); izliječeni gubavci trebaju pokazati svećenicima, njima za svjedočanstvo (Mt 8,4; Lk 5,14). Usp. COENEN L., *Nav. dj.*, 1859; STRATHMANN H., *Nav. dj.*, 1355-1361.

17 Usp. STRATHMANN H., *Nav. dj.*, 1355-1361; BEUTLER J., μαρτυρία..., 967.

18 STRATHMANN H., *Nav. dj.*, 1370.

19 Usp. VAGAGGINI C., *Il senso teologico della liturgia. Saggio di liturgia teologica generale*, Edizioni paoline, Roma, 1965., 160-161.

mučenika je plod i dio otajstva Kristova. Ono je s njim povezano, štoviše jedno s njime. U štovanju mučenika ne stavlja se uz bok otajstva Kristova još jedno drugo autonomno otajstvo nego se u njemu otajstvo Kristovo zapravo razvija i primjenjuje.«²⁰

4. Štovanje mučenika u Crkvi

Kult mučenika je oblik štovanja pokojnika što je prisutno u svim kulturama.²¹ Članovi obitelji bi se sastajali na grobu svojih pokojnika, osobito o njegovu rodendanu, gdje su onda činili žrtve ljevanice ili obdržavali tzv. *refrigerium*, gozbu u čast pokojnika. U Rimu su se takve gozbe održavale osobito u veljači, koja je u ono vrijeme bila posljednji mjesec u godini. Izgleda da je blagdan Katedre sv. Petra smješten u taj mjesec upravo iz tog razloga. Kršćani inače nisu odbacivali poganske običaje ukoliko nisu bili u suprotnosti s kršćanskim načelima.²² Zeleći biti slični svome Gospodinu i u njegovu ukopu, kršćani su odbacili spaljivanje pokojnika i odlučili se za sahranjivanje.²³ Umjesto »refrigeriuma« slavili su euharistiju,²⁴ a umjesto žalopojki, pjevali su himne i psalme.²⁵

Kult mučenika je u osnovi sličan štovanju pokojnika i vezan je prvenstveno uz njegov grob. Dok su se pogani okupljali oko grobova svojih pokojnika o njihovu rodendanu, kršćani su se okupljali na grobovima svojih mučenika o njihovu *nebeskom rodendanu (dies natalis)*, na dan njihova mučeništva. Tako su se npr. vjernici iz Smirne već u 2. st. okupljali svake godine na dan mučeništva biskupa Polikarpa u radosti i u veselju.²⁶ Tom je prigodom euharistijsko slavlje bilo osobito svečano, kako to svjedoče brojni

---

20 CASEL O., *Mysterium und Martyrium in den römischen Sakramentarien*, u: *Jahrbuch für Liturgiewissenschaft*, 2(1922)18-38, ovdje 29.

21 U rimsku liturgiju latinskog jezika preuzet je grčki izraz i na latinskom glasi: *martyr, martyris*, usp. A.BLAISE, *Le vocabulaire latin des principaux thèmes liturgiques*, BREPOLs, 1996., 70.

22 Usp. JOUNEL P., *Culto dei santi*, u: NDL, 1338-1355, ovdje 1338-1339; Ib., *L'anno*, u: MARTIMORT A.G. (prir.), *La Chiesa in preghiera. Introduzione alla liturgia*, 4, Queriniana, Brescia, 1984., 49-185, ovdje 134-135.

23 Usp. 1 Kor 15,44: »Sije se tijelo naravno, uskrišava tijelo duhovno«; Rim 6,8: »ako umrijesmo s Kristom, vjerujemo da ćemo i živjeti zajedno s njime.«

24 Zbog nereda koji su se znali javljati uz »refrigeriume« povezane s noćnim bdjenjem, gdje su neki pili previše vina, uskoro su takve gozbe bile dokinute. Usp. AUGÉ M., *Le feste del Signore, della Madre di Dio e dei santi*, u: AA.VV., *Anàmnese* 6, Marietti, Genova, 1988., 221-259, ovdje 251.

25 Usp. JOUNEL P., *Culto dei santi*, 1338-1339; usp. također: ZAGORAC V., *Krist, posvetitelj vremena*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996., 224-225

26 Usp. *San Policarpo Martirio*, u CARDARELLI G. (prir.), *Atti dei martiri*, Edizioni Paoline, Milano 1985., 100-113. Iz ovog je spisa vidljivo kako su već u 2. st. kršćani posebno častili Polikarpove zemne ostatke, kako su se u radosti sastajali na njegovu grobu svake godine o njegovu *dies natalis*, te kako im je Polikarpovo mučeništvo bilo primjerom i poticajem da i oni pokažu takvu vjernost i hrabrost budu li se našli u prilici da životom posvjedoče svoju vjeru. Ovaj dokument obrazlaže kult mučenika: »Doista, mi štujemo njega (Krista) jer je Sin Božji, a mučenike dostojno častimo kao Gospodinove učenike i nasljedovatelje, zbog nenadmašne privrženosti koju su gajili prema svome Učitelju«. Usp. AUGÉ M., *Nav. dj.*, 249-250

stari liturgijski spisi.²⁷ U početku se nije puno razlikovalo štovanje umrlih kršćana od štovanja mučenika. Tek Augustin poblizije određuje da se za mučenike ne moli, nego za ostale pokojnike,²⁸ da bi se kasnije i kršćani molili »preko« njih (kao zagovornika), a ne za njih.²⁹ Za razliku od ostalih umrlih kršćana, na grobu mučenika nije se okupljala samo njegova rodbina, nego svi vjernici. Nadalje, kršćani su se molili svojim mučenicima da ih zagovaraju kod Boga, kako to svjedoči *Memoria apostolorum* u današnjim katakombama sv. Sebastiana u Rimu gdje su na crvenom zidu upisani grafiti u kojima se moli *Petra* i *Pavla* da zagovaraju pojedine pokojnike.³⁰ Uskoro se, međutim, *dies natalis* pojedinog mučenika počeo slaviti svečanom euharistijom na njihovu grobu koji više nije bio običan, nego posebno čašćen i ureden. Sa slobodom koju su svi kršćani dobili u 4. st. na grobu mučenika (a groblja su bila uz rimske ceste) grade se bazilike. Vrlo skoro se kult mučenika širi i izvan mjesta njihova mučeništva, a kult manje poznatih mučenika se od 4. st. širi prijenosom njihovih moći.³¹

Gdje god se nalazile moći pojedinog sveca, razvijao se i njihov kult, tako da je uskoro postalo nezamislivo sagraditi oltar u koji ne bi bile ugrađene kosti mučenika.³²

Uskoro se javljaju i kalendari gdje su se upisivali *dies natalis* mučenika pojedine Crkve, a kasnije i ostalih mučenika. Slično i martirologiji zapisuju imena svih poznatih mučenika i svetaca čiji spomen pada određenoga dana.³³ Najpoznatiji je Jeronimov martirologij koji za svakog sveca donosi *nomen/locus/dies*, tj. ime, mjesto mučeništva i dan mučeništva. Kasnije

27 Usp. JOUNEL P., *Culto dei santi*, 1339. Usp. također PAŽIN Z., *Svetkovina svetog Petra i Pavla*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 117(1989.)119.

28 »Non pro ipsis (=martyribus) oratur, pro ceteris defunctis oratur«, *Sermo 159,1* (=PL 38,868). usp. A. BERGAMINI, *Cristo, festa della Chiesa. L'anno liturgico*, Edizioni paoline, Roma, 1982., 412.

29 Ipak, u nekim se formularima još u 6. st. nalazi po koja molitva »za« mučenike, usp. JOUNEL P. *Culto dei santi*, 1340.

30 Npr. »Paulex et Petre, in mente habere Sozomenum«; »Petre et Paule, petite pro Victore.« Ipak valja pripomenuti da u Rimu prije 250. nije bilo liturgijskog slavlja pojedinih mučenika. Grobovi su im bili bez ikakvih posebnih oznaka, tako da se čak spomen na nek mučenike i izgubio. Izuzetak je bilo štovanje Petra i Pavla, koje ipak, prije navedene godine još nije bilo liturgijsko. Usp. RIGHETTI M., *Manuale di storia liturgica*, 2, Ancora, Milano, 1946., 268.

31 Iako su značajki zakoni bili strogi glede nepovredivosti grobova, ipak su kršćani prenosili kosti svojih mučenika. To je uzelo maha s osnutkom Konstantinopolisa, »novoga Rima«, koji je kostima mučenika htio podići vlastiti ugled. Car Konstancije je tamo dao prenijeti moći sv. Andrije, sv. Timoteja, sv. Luke, egipatskih mučenika, a Teodor je dao prenijeti i glavu Ivana Krstitelja. Usp. RIGHETTI M., *Nav. dj.*, 271.

32 Osim toga, barbarske provale i pustošenja očitovala su se i na grobljima, a opustošena rimska okolica i katakombe bile su često utočišta razbojnika i ljudi na lošu glasu. Da bi se, dakle, grobovi mučenika sačuvali od pljačke, pape su dale prenijeti kosti najpoznatijih mučenika u rimske bazilike. Pape su kasnije iz svoje riznice davale relikvije novosagrađenim crkvama. Usp. RIGHETTI M., *Nav. dj.*, 270-271.281-282.

Zanimljivo je da je i prvi kontakt Rima s novodoseljenim Hrvatima bio vezan uz relikvije mučenika: papa Ivan IV. sredinom 7. st. šalje u Dalmaciju opata Martina, između ostaloga i zato, da iz Istre i Dalmacije donese moći mučenika koje je onda papa položio u jednu rimsku crkvu. Usp. ŠANJEK.F., *Crkva i kršćanstvo u Hrvata*, 1, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988., 45.

33 Usp. BADURINA A., *Martirologiji*, u: BADURINA A. (prir.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Sveučilišna naklada Liber - Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985. 398.

spomeni svetaca ulaze i u liturgijske knjige. Koncem 4. st, rimski kalendar bilježi 50 imena mučenika kao i 12 papa. Molitve susrećemo tek u sakramentarima. Dok prvi (Ve, GeV) slave samo pojedine svece, u Gelzijevim sakramentarima 8. stoljeća susrećemo već zajednička slavlja svetaca.³⁴

Obnovljena liturgija kao plod 2. vatikanskog sabora naglašava središnje mjesto Kristovog vazmenog otajstva u sveukupnom liturgijskom slavljenju. Neka u tome smislu SC 104 bude i sažetak ovog našeg poglavlja:

O rođendanima svetaca Crkva navješćuje vazmeno otajstvo u svecima koji su zajedno s Kristom trpjeli te su s njime suproslavljeni, a vjernicima predlaže njihove primjere, koji po Kristu sve privlače k Ocu i njihovim zaslugama moli i postizava Božja dobročinstva.

II. MOLITVE S IZVORIMA

Donosimo sve molitve spomendana i blagdana mučenika u Misalu Pavla VI. i to 58 zbornih molitava, 26 darovnih molitava, jedno predslavlje te 23 popričesne molitve. Redni broj molitve odgovara brojevima koji se navode u sljedećem poglavlju. Molitve u Misalu Pavla VI. ponajviše su djelomično ili posvema preuzete iz starih liturgijskih knjiga i misala. Nažalost, još nije objavljeno djelo koji bi pokazalo sve izvore današnjeg misala,³⁵ kao što je to slučaj s prethodnim misalom.³⁶ Stoga smo se za pronalaženje izvora molitava služili i liturgijskim konkordancijama.³⁷

Najprije ćemo donijeti samo molitvu, zatim naznačiti njezine izvore, a onda i navesti najstariji izvor.³⁸ Riječi u izvorima tiskane *kurzivom* doslovno su prenesene u misal. Vjerujemo da će taj prikaz dati zanimljivo svjedočanstvo o tome kako su sastavljači molitava današnjeg misala koristili stare izvore i koja su bogatstva starih molitava htjeli iznijeti i naglasiti. Zato ćemo na koncu ovog dijela prokomentirati zanimljive primjere.

34 Usp. AUGE M. *nav. dj.*, 255.

35 Do sada su iscrpno objavljena vrela molitava došašća i Božićnog vremena u današnjem misalu: JOHNSON C. - WARD A., *The sources of the Roman Missal* (1975.), 1 *Advent, Christmas, Rome*, 1986, u: *Notitiae* 22(1986.)441-747, te za predslavlja: WARD A. - JOHNSON C., *The sources of the Roman Missal* (1975.), 2, *Prefaces, Rome*, 1987., u: *Notitiae* 23(1987.)408s. Nažalost, vrela koja JOHNSON C., U *The sources of the Roman Missal* (1975.). *Proprium de tempore i Proprium de sanctis* u: *Notitiae* 32(1996.)7-179 navodi tek su nešto bogatija od skromnih naznaka izvora koje je neposredno po objavi obnovljenog misala dao član komisije za obnovu misala: DUMAS A. (prir.), *Les sources du nouveau Missel Romain*, u: *Notitiae* 7(1971.)38-42; 74-77. 94-95. 134-136. 276-280.

36 BRUYLANTS P., *Les oraisons du Missel Romain. Texte et Histoire, 2. Orationum textus et usus juxta fontes*, Centre de Documentation et d'Information liturgiques Abbaye du Mont César, Louvain, 1952. (= M).

37 DESHUSSES J. - DARRAGON B., *Concordances et tableaux pour l'étude des grands sacramentaires*, 1-6, Fribourg, 1982.

38 Imali smo na raspolaganju Ber, Gel, GeV, GrP; GrH; M MR (1962.) i Ve i te izvore navodimo tako da za svaku molitvu samo njezin najstariji izvor. To npr. znači ako za izvor naznačujemo i Misal Pija V. (= M) i neki stari sakramentar, onda u navođenju izvora dajemo prednost starijem izvoru, dakle, sakramentaru. Nažalost, nismo mogli imati uvida u vlastite mise pojedinih Crkava, kao što je to npr. razmjerno često spominjani Pariški misal iz 1738., pa onda te izvore i ne navodimo.

A. Zborne molitve

a) Proprium de sanctis martyribus

1. Die 20 ianuarii, S. Fabiani, papae et martyris (C 1)

Deus, tuorum gloria sacerdotum, praesta, quaesumus, ut beati Fabiani martyris tui interveniente suffragio, eiusdem proficiamus fidei consortio dignoque servitio. Per. GeV 965; M 464a + Ve 392; M 748

GeV 965: *Deus, tuorum gloria sacerdotum, praesta, quaesumus, ut sancti confessoris et episcopi tui Donati cuius festa gerimus senciamus auxilium: per.*

Ve 392: *Omnipotens et misericors deus, qui nos sacramentorum tuorum et participes effices et ministros: praesta, quaesumus, ut in hisdem proficiamus et fidei consortio, et digno servitio: per*

2. Die 20 ianuarii, S. Sebastiani, martyris (C 2)

Praesta nobis, quaesumus, Domine, spiritum fortitudinis, ut glorioso exemplo beati Sebastiani martyris tui edocti, tibi magis quam hominibus oboedire discamus.

Per. N (usp. Dj 5,29)

3. Die 21 ianuarii, S. Agnetis, virginis et martyris, memoria (C 3)

Omnipotens sempiterne Deus, qui infirma mundi eligis ut fortia quaeque confundas, concede propitius, ut qui beatae Agnetis martyris tuae natalicia celebramus, eius in fide constantiam subsequamur. Per.

GrH 114; Ve 1175; GeV 841 + GeV 823; GrH 699; M 787

GrH 114: *Omnipotens sempiternae deus, qui infirma mundi eligis ut fortia quaeque, confundas, concede propitius ut qui beatae agne martyris tuae SOLLEMNIA COLIMUS, EIUS APUD TE PATROCINIA SENTIAMUS. Per.*

GeV 823: *Praesta, quaesumus, domine, mentibus nostris cum exultatione pervectu, ut beatae Agnes martyris tuae, cuius diem passionis annuae devocione recolimus, etiam fidei constanciam subsequamur: per.*

4. Die 22 ianuarii, S. Vincentii, diaconi et martyris (C 4)

Omnipotens sempiterne Deus, tuum in nobis Spiritum clementer intende, ut corda nostra ea dilectione valida potiantur, per quam sanctus Vincentius omnia corporis tormenta devicit. Per.

Ang 1640 (usp. Ve 1049 + Gel 1772)

Diacovensia V(1997.)1

Ve 1049: *Spiritum nobis, domine, tuae caritatis infunde, ut quos uno caelesti pane satiasti, una facias pietate concordēs: per.*

Gel 1772: *Praesentia munera quaesumus, Domine, ita serena pietate intueri ut sancti spiritus perfundantur benedictione et in nostris cordibus eam dilectionem validam infundant per quam sanctus martyr ill. omnia corporis tormenta devict. Per.*

5. Die 3 februarii, S. Blasii, episcopi et martyris (C 5)

Exaudi, Domine, populum tuum, cum beati Blasii martyris patrocinio supplicantem, ut et temporalis vitae nos tribuas pace gaudere, et aeternae reperire subsidium. Per.

Ve 8; GeV 1091; M 527

Ve 8: *Exaudi, Domine, populum tuum cum SANCTORUM TUORUM TIBI patrocinio supplicantem, et temporalis vitae nos tribue pace gaudere, et aeternae reperire subsidium: per.*

6. Die 5 februarii, S. Agathae, virginis et martyris, memoria (C 6)

Indulgentiam nobis, quaesumus, Domine, beata Agatha virgo et martyr impleret, quae tibi grata semper exstitit et virtute martyrii et merito castitatis. Per.

GeV 832; GrH 131; M 647

GeV 832: *Indulgentiam nobis, domine, beatæ Agathæ martyre tuæ imploret, quæ tibi grata exstitit virtutem martyrii et merito castitatis: per dominum.*

7. Die 6 februarii, Ss. Pauli Miki et sociorum, martyrum, memoria (C 7)

Deus, omnium fortitudo sanctorum, qui beatos martyres Paulum eiusque socios per crucem ad vitam vocare dignatus es, praesta, quaesumus, ut, eorum intercessione, fidem quam profitemur usque ad mortem fortiter teneamus. Per.

Ve 704 + N

Ve 704: *Deus omnium fortitudo sanctorum, QUI ILLIS AD HANC GLORIAM VENIENDI COPIOSUM MUNUS GRATIAE CONTULISTI: NOSTRIS, QUAESUMUS, VENIAM CONCEDE PECCATIS, ET EORUM SOLLEMNIA DIGNE CELEBRARE POSSIMUS: per.*

8. Die 23 februarii, S. Polycarpi, episcopi et martyris, memoria (C 8)

Deus universae creaturae, qui beatum Polycarpus episcopum in numero martyrum dignatus es aggregare, eius nobis intercessione concede, ut, cum illo partem calicis Christi capientes, in vitam resurgamus aeternam. Per.

N (usp. molitvu sv. Polikarpa³⁹)

9. Die 7 martii, Ss. Perpetuae et Felicitatis, martyrum, memoria (C 9)

Deus, cuius urgente caritate beatae martyres perpetua et Felicitas tormentum mortis, contempto persecutore, vicerunt, da nobis, quaesumus, earum praecibus, ut in tua semper dilectione crescamus. Per.

N (usp. *Proprium Africae Septentrionalis* 13.11)

10. Die 11 aprilis, S. Stanislai, episcopi et martyris (C 10)

Deus, pro cuius honore beatus episcopus Stanislaus gladiis persecutorum occubit, praesta, quaesumus, ut fortes in fide usque ad mortem perseverare valeamus. Per

M 242/2 + N

M 242/2: *Deus, pro cuius Ecclesia gloriosus Pontifex gladiis impiorum occubit: praesta, quesumus; ut omnes, qui eius implorant auxilium, petitionis suae salutarem consequantur effectum. Per Dominum.*

11. Die 13 aprilis, S. Martini I, papae et martyris (C 11)

Da nobis, quaesumus, omnipotens Deus, adversa mundi invicta mentis constantia tolerare, qui beatum Martinum papam et martyrem nec minis terri nec poenis passus es superari. Per.

MP 22.1

12. Die 23 aprilis. S. Georgii, martyris (C 12)

Magnificantes, Domine, potentiam tuam supplices exoramus, ut sicut sanctus Georgius dominicae fuit passionis imitator, ita sit fragilitatis nostrae promptus adiutor. Per.

GeV 1109; Ve 733 + GeV 32; Ve 692;

GeV 1109: *Magnificantes, domine, clementiam tuam suppliciter exoramus, ut qui nos sanctorum tuorum frequentibus facis natalicii interesse, perpetuis tribuas gaudire consortes: per dominum.*

GeV 32: *Presta, quaesumus, omnipotens deus, ut beatus stephanus levita magnificus, sicut ante alios imitator dominicae passionis et pietatis enituit, ita sit fragilitatis nostrae prumptus adiutor: per.*

³⁹ Evo hrvatskog prijevoda »Hvala ti što si me učinio dostojnim da baš danas i baš u ovaj čas budem zajedno sa svetim mučenicima dionik čaše tvoga Krista, da jednom i tijelom i dušom uskrsnem na vječni i neuništivi život Duha Svetoga.« Usp. *Časoslov Rimskog obreda* 3, *Vrijeme kroz godinu*, I-XVII, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.,

Diacovensia V(1997.)1

13. Die 24 aprilis, S. Fidelis de Sigmaringen, presbyteri et martyris (C 13)

Deus, qui beatum Fidelem, amore tuo succensum, in fidei propagatione martyrii palma decorare dignatus es, ipso interveniente, concede, ut, in caritate fundati, cum illo resurrectionis Christi virtutem cognoscere mereamur. Per.

M 287

M 287: *Desu, qui beatum Fiedlem SERAPHICO spiritus ardore succensum, in verae fidei propagatione martyrii palma et gloriosis miraculis decorare dignatus es: eius, quesumus, meritis, et intercessione, ita nos per gratiam tuam in fide et caritate confirma; ut in servitio tuo fideles usque ad mortem inveniri mereamur. Per Dominum.*

14. Die 28. aprilis, S. Petri Chanel, presbyteri et martyris (C 14)

Deus, qui ad dilatandam Ecclesiam tuam beatum Petrum martyrio coronasti, da nobis in his paschalibus gaudiis, ita Christi mortui et resurrectionis mysteria frequentare, ut novitatis vitae testes esse mereamur. Per.

M 252 + Ve 718 + Proprium Rothomagense 23.4

M 252: *Deus, qui ad illustrandam Ecclesiam tuam beatum Cantum regem martyrii palma et gloriosis miraculis decorare dignatus es: concede propitius; ut, sicut ipse Dominicae passionis imitator fuit, ita nos per eius vestigia gradientes, et gaudia sempiterna pervenire mereamur. Per eundem Dominum.*

Ve 718: Vere dignum: qui sanctum Xystum sedis apostolicae sacerdotem hodierna die felici martyrio coronasti. Pro quibus operibus tuis adque muneribus multiplici gratiarum actione laetantes hostias tibi laudis offerimus. per.

15. Die 12 maii, S. Nere et Achillei, martyrum (C 15)

Praesta, quaesumus, omnipotens Deus, ut, qui gloriosos Nereum et Achilleum fortes in sua confessione cognovimus, pios apud te in nostra intercessione sentiamus. Per.

GrH 613; GrH 739; M 865

GrH 613: *Presta quaesumus omnipotens deus ut qui gloriosos martyres fortes in sua confessione cognovimus, pios apud te in nostra intercessione sentiamus. Per.*

16. Die 12 maii, S. Pancratii, martyris (C 16)

Laetatur Ecclesia tua, Deus, beati Pancratii martyris confisa suffragiis, atque, eius precibus gloriosis, et devota permaneat, et segura consistat. Per.

GrH 665; GeV 876; M 658

GrH 665: *Laetatur ecclesia tua deus beati agapiti martyris tui confisa suffragiis atque eius precibus gloriosus et devota permaneat et secunda consistat. Per dominum.*

17. Die 18 maii, S. Ioannis I, papae et martyris (C 17)

Deus, fidelium remunerator animarum, qui hunc diem beati Ionnis papae martyrio consecrasti, exaudi praeces populi tui, et praesta, ut qui eius merita veneramur, fidei constantiam imitemur. Per.

GeV 814; M 225 + GrH 699; GeV 823; Ber 227; M 357

GeV 814: *Deus, fidelium remunerator animarum, praesta, ut beati Marcelli confessoris tui adque ponteficis, cuius venerandam celebramus festivitatem, precibus indulgentiam consequamur. Per dominum.*

GrH 699: *Praesta domine precibus nostris cum exultatione provectum, ut quorum diem passionis annua devotione recolimus, etiam fidei constantiam subsequamur. Per.*

18. Die 1 iunii, S. Iustini, martyris, memoria (C 18)

Deus, qui per stultitiam crucis eminentem Iesu Christi scientiam beatum Iustinum martyrem mirabiliter docuisti, eius nobis intercessione concede, ut, errorum circumventionem depulsa, fidei firmitatem consequamur. Per.

M 431 (usp. 1 Kor 1,18-25)

M 431: *Deus, qui per stultitiam crucis eminentem Iesu Christi scientiam beatum Iustinum martyrem mirabiliter docuisti, eius nobis intercessione concede; ut, errorum circumventionem depulsa, fidei firmitatem consequamur. Per eundem Dominum.*

19. Die 2 iunii, Ss. Marcellini et Petri, martyrum (C 19)

Deus, qui nos sanctorum martyrum Marcellini et Petri confessione gloriosa circumdas et protegis, praesta nobis ex eorum imitatione proficere, et oratione fulciri. Per.

GrA 1236; M 412

GrA 1236: *Deus qui nos SANCTORUM tuorum illorum confessionibus gloriosis circumdas et proteggis, da nobis et eorum imitatione proficere, et intercessione gaudere. Per.*

20. Die 3 iunii, Ss. Caroli Lwanga et sociorum, martyrum, memoria (C 20)

Deus, qui sanguine martyrum semen christianorum esse fecisti, concede propitius, ut tuae ager Ecclesiae, qui est beatorum Caroli eiusque sociorum cruore rigatus, in amplam tibi messem iugiter fecundetur. Per.

Diacovensia V(1997.)1

Missale Neumausense (1831) 20.5.

21. Die 5 iunii, S. Bonifatii, episcopi et martyris, memoria (C 21)

Sanctus martyr, Domine, Bonifatius pro nobis interventor existat, ut fidem, quam ore docuit et sanguine consignavit, firmiter teneamus, et operibus profiteamur confidenter. Per.

M 572b + Missale Ambrosianum

M 572b: Grata tibi sit, Domine, nostrae servitutis oblatio: *pro qua sanctus Gorgonius Martyr interventor existat. Per* Dominium.

22. Die 22 iunii, Ss. Ioannis Fisher, episcopi et Thomae More, martyrum (C 22)

Deus, qui verae fidei formam in martyrio consummasti, concede propitius, et sanctorum Ioannis et Thomae intercessione roborati, fidem, quam ore profitemur, testimonio vitae confirmemus. Per.

N (Usp. S. Hillarii *De Trinitate* 6,20 = PL 10,137 + *In Psalm.* 144,17 = PL 9,862A)

23. Die 28 iunii, S. Irenaei, episcopi et martyris, memoria (C 23)

Deus, qui beato Irenario episcopo tribusisti, ut veritatem doctrinae pacemque Ecclesiae feliciter confirmaret, concede, quaesumus, eius intercessione, ut nos, fide et caritate renovati, ad unitatem concordiamque fovendam semper simus intenti. Per.

M 279 + Missale Lugdunense (1771) 28.6

M 279: *Deus, qui beato Irenaeo Martyri tuo atque Pontifici tribusti, ut et veritate doctrinae expugnaret haereses, et pacem Ecclesiae feliciter confirmaret: da, quaesumus, plebi tuae in sancta religione constantiam; et pacem tuam nostris concede temporibus. Per* Dominium.

24. Die 30 iunii, Ss. Protomartyrum sanctae Romanae Ecclesiae (C 24)

Deus, qui Romanae Ecclesiae copiosa primordia martyrum sanguine consecrasti, concede, quaesumus, ut firma virtute de tanti agone certaminis solidemur, et pia semper victoria gaudeamus. Per.

Proprium urbis Romae 27. 6

25. Die 6 iulii, S. Mariae Goretti, virginis et martyris (C 25)

Deus, innocentiae auctor et castitatis amator, qui famulae tuae Mariae iuvenili aetate martyrii gratiam contulisti, da nobis, quaesumus, eius intercessione, in tuis mandatis constantiam, qui dedisti certanti virgini coronam. Per.

RM (1962) 171* (usp. GrH 444; 495; 216; GeV 495 + GeV 797)

RM (1962) 171*: *Deus, qui famulae tuae Mariae in tenera aetate victoriam martyrii contulisti: da nobis, quaesumus, eius patrocinio in mandatis tuis constantiam, qui dedisti certani virgini coronam. Per Dominum.*

GrH 444: *Deus et reparator innocentiae et amator, dirige ad te tuorum corda servorum, ut de infidelitatis tenebris liberati, numquam a tuae virtutis luce discedant. Per dominum*

GeV 797: *Deus, castitatis amator et continentiae conservator, supplicationem nostram benignus exaudi et hanc famulam tuam propicius intueri; et quae pro timore tuo continentiae pudiciam vovit, tuo auxilio conservetur, et sexagisemum fructum continentiae vitam aeternam te largiente percipiat: per*

26. Die 10 augusti, S. Laurentii, diaconi et martyris, festum (C 26)

Deus, cuius caritatis ardore beatus Laurentius servitio claruit fidelis et martyrio gloriosus, fac nos amare quod amavit, et opere exercere quod docuit. Per. GeV 974; Triplex 2265. 2261 + Ve 740 + Ve 753; GrH 642 M 543

GeV 974: *Deus, cuius caritatis ardore beatus Laurentius edaces incendii flammis contempto persecutore devicit, concede propicius, ut omnes qui martyrii eius merita veneramus, protectionis tuae auxilio muniamur: per.*

Ve 740: *Vere dignum: praevenientes natalem diem beati Laurentii, qui levita simul martyrque venerandus et proprio claruit gloriosus offitio, et memoranda refulsit passione sublimis: per.*

Ve 753: *Excita, domine, in aeclesia tua spiritum, qui sanctus Laurentius levita servivit; ut eodem nos replente studeamus amare quod amavit, et opere exercere quod docuit: per.*

27. Die 13 augusti, Ss. Pontiani, papae, et Hippolyti, presbyteri, martyrum (C 27)

Patientia pretiosa iustorum tuae nobis, Domine, quesumus, affectum dilectionis accumulet, et in cordibus nostris sacrae fidei firmitatem. Per.

Ve 1217

Ve 1217. *Patientia praetiosa iustorum tuae nobis, domine, quaesumus, affectum dilectionis accumulet, et in cordibus nostris sacrae fidei semper exercent firmitatem: per.*

28. Die 16 septembris, Ss. Cornelii, papae, et Cypriani, episcopi, martyrum (C 28)

Diacovensia V(1997.)1

Deus, qui populo tuo beatos Cornelium et Cyprianum sedulos pastores et invictos martyres praestitisti, concede ut, eorum intercessione, fide et constantia robaremur, et pro Ecclesiae unitate operam tribuamus impense. Per.

N.

29. Die 19 septembris, S. Ianuarii, episcopi et martyris (C 29)

Deus, qui nos concedis beati Ianuarii martyris memoriam venerari, da nobis in aeterna beatitudine de eius societate gaudere. Per.

GrH 633; M 403

GrH 633: *Deus, qui nos concedis sanctorum martyrum tuorum felicissimi et agapiti natalicia COLERE da nobis in aeterna laetitia de eorum societate gaudere. Per.*

30. Die 26 septembris, Ss. Cosmae et Damiani, martyrum (C 30)

Magnificet te, Domine, sanctorum tuorum Cosmae et Damiani veneranda memoria, quia et illis gloriam sempiternam, et opem nobis ineffabili providentia contulisti. Per.

GeV 1029; M 667

GeV 1029: *Magnificet te, domine, sanctorum Cosme et Damiani beata solempnitas, quia et illis gloriam sempiternam (et) opem nobis ineffabile providentia contulisti: per.*

31. Die 28 septembris, s Venceslai, martyris (C 31)

Deus, qui beatum martyrem Venceslaum caelesti regno terrenum postponere docuisti, eius precibus concede, ut, nosmetipsos abnegantes, tibi toto corde adhaerere valeamus. Per.

M 291 + N

M 291: *Deus, qui beatum HERMENEGILDUM Martyrem tuum caelesti regno terrenum postponere docuisti: da, quaesumus, nobis; eius exemplo caduca despiciere, atque aeterna sectari. Per Dominum.*

32. Die 9 octobris, Ss. Dionysii, episcopi, et sociorum, martyrum (C 32)

Deus, qui beatum Dionysium eiusque socios ad praedicandam gentibus gloriam tuam misisti, eosque virtute constantiae in passione roborasti, tribue nobis, quaesumus, ex eorum imitatione prospera mundi despiciere, et nulla eius adversa formidare. Per.

GrH 593 M 292/2 + GrH 111; GrH 671

GrH 593: *Deus qui ecclesiam tuam apostoli tui petri et pauli fide et nomine consecrasti, quique beatum illi paulum ad perdicandum gentibus gloriam tuam sociare dignatus es, concede ut omnes qui ad apostolorum tuorum sollemnia convenerunt spiritali remuneratione ditentur.* Per.

GrH 111. *Deus, qui beatum sebastianum martyrem tuum virtutem constantiae in passione roborasti, ex eius nobis imitatione tribue pro amore tuo prospera mundi despiceret, et nulla eius adversa formidare.* Per.

33. Die 14 octobris, S. Callisti I, papae et martyris (C 33)

Preces populi tui, quaesumus, Domine, clementer exaudi, ut beati Callisti papae meritis adiuvemur, cuius passione laetamur. Per.

GrH 102; M 886

GrH 102: *Preces populi tui quaesumus domine clementer exaudi, ut beati marcelli martyris tui atque pontificis meritis adiuvemur, cuius passione laetamur.* Per.

34. Die 17 octobris, S. Ignati Antiocheni, episcopi et martiris, memoria (C 34)

Omnipotens sempiterne Deus, qui sanctorum martyrum confessionibus Ecclesiae tuae sacrum corpus exornas, concede, quaesumus, ut hodierna gloria passionis, sicut beato Ignatio magnificentiam tribuit sepiternam, ita nobis perpetuum munimen operetur. Per.

Ve 98a + Ve 364

Ve 98: *Omnipotens sempiterne deus, qui sanctorum martyrum confessionibus aeclesiae tuae sacrum corpus exornas da nobis, quaesumus, ut et doctrinis eorum tibi placentia et pio sequamur auxilio: per*

Ve 364: *Largiente te, domine, beati Petri et Pauli natalicium nobis lumen effulsit. Concede, quaesumus, ut hodierna gloria passionis sicut illis magnificentiam tribuit sempiternam, ita nobis perpetuum munimen operetur: per.*

35. Die 19 octobris, Ss Ioannis de Brebeuf et Isaac Jogues, presbyterorum, et sociorum, martyrum memoria(C 35)

Deus, qui primitias fidei in borealibus Americae regionibus sanctorum Ioannis et Isaac eorumque sociorum praedicatione et sanguine consecrasti, concede propitius, ut, eorum intercessione, florida christianorum seges ubique in dies ageatur. Per.

RM (1962) 194*; Proprium Canadense

RM (1962) 194*: *Deus, qui primitias fidei in borealibus Americae regionibus sanctorum Martyrum tuorum Ioannis, Isaaci eorumque So-*

Diacovensia V(1997.)1

ciorum praedicatione et sanguine consecrasti: concede propitius; ut, eorum intercessione, florida christianorum seges ubique in dies augeatur. Per Dominum.

36. Die 12 novembris, S. Iosaphat, episcopi et martyris, memoria (C 36)

Excita, quaesumus, Domine, in Ecclesia tua Spiritum, quo repletus beatus Iosaphat animam suam pro ovibus posuit, ut, eo intercedente, nos quoque eodem Spiritu roborati, animam nostram pro fratribus ponere non vereamur. Per.

M 544

M 544: Excita, quaesumus, Domine, in Ecclesia tua Spiritum, quo repletus beatus Iosaphat Martyr et Pontifex tuus animam suam pro ovibus posuit: ut, eo intercedente, nos quoque eodem Spiritu moti acroborati, animam nostram pro fratribus ponere non vereamur. Per.

37. Die 22 novembris, S. Caeciliae, virginis et martyris, memoria (C 37)

Supplicationibus nostris, Domine, adesto propitius, et, beatae Caeciliae intercessione, preces nostras dignanter exaudi. Per.

Ve 13

Ve 13: Propitiare, domine, supplicationibus nostris, et sanctorum tuorum suffragantibus meritis praeces nostras dignanter exaudi: per.

38. Die 23 novembris, S. Clementis I, papae et martyris memoria (C 38)

Omnipotens sempiternae Deus, qui in omnium sanctorum tuorum es virtute mirabilis, da nobis in beati Clementis annua commemoratione laetari, qui Filii tui sacerdos et martyr, quod mysterio gessit, testimonio comprobavit, et quod praedicavit ore, confirmavit exemplo. Per.

Ve 1188; MP (1738) 4024.

Ve 1188: Omnipotens sempiternae deus, qui in omnium sanctorum tuorum es vitrute mirabilis: da nobis in beati Clementis annua sollemnitate laetari, qui filii tui martyr et pontifex, quod ministerio gessit, testimonio comprobavit; et quod praedicavit ore, firmavit exemplo: per.

39. Die 13 decembris, S. Luciae, virginis et martyris, memoria (C 39)

Intercessio nos, quaesumus, Domine, sanctae Luciae virginis et martyris gloriosa confoveat, ut eius natalicia et temporaliter frequentemus, et conspiciamus aeterna. Per.

GeV 1070; Ber 1080

GeV 1070: *Intercessio nos, quaesumus, domine, sanctae Felicitatis martyrae tuae votiva confoveat, ut eius SACRATA natalicia et temporaliter frequentemus et conspiciamus aeterna: per.*

40. Die 26 decembris, S. Stephani, protomartyris, festum (C 40)

Da nobis, quaesumus, Domine, imitari quod colimus, ut discamus et inimicos diligere, quia eius natalicia celebramus, qui novit etiam pro persecutoribus exorare. Per.

GrH 62; M 165

GrH 62: *Da nobis quaesumus domine imitari quod colimus, ut discamus et inimicos diligere, quia eius natalicia celebramus qui novit etiam pro persecutoribus exorare. Per.*

41. Die 28 decembris, Ss. Innocentium, martirium, festum (C 41)

Deus, cuius hodierna die praeconium Innocentes martyres non loquendo sed moriendo confessi sunt, da, quaesumus, ut fidem tuam, quam lingua nostra loquitur, etiam moribus vitae fateatur. Per.

GeV 42; GrH 75; M 213

GeV 42: *Deus, cuius hodierna die praeconium Innocentes martyris non loquendo, sed moriendo confessi sunt, omnia in nobis viciorum mala mortifica, ut fidem tuam quam lingua nostra loquitur etiam moribus vita fateatur: per.*

42. Die 29 decembris, S. Thomae Becket, episcopi et martyris (C 42)

Deus, qui beato Thomae martyri pro iustitia magno animo vitam profundere tribuisti, da nobis, eius intercessione, nostram pro Christo vitam in hoc saeculo abnegare, ut eam in caelo invenire possimus. Per.

MP (1738) 2895; Propr. Angl.

b) Comune martyrum

43. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 1 (C 43)

Praesta, Domine, precibus nostris cum exultatione proventum, ut sanctorum martyrum N. et N., quorum die passionis annua devotione recolimus, etiam fidei constantiam subsequamur. Per.

GrH 699; GeV 823; M 834

GrH 699: *Praesta domine precibus nostris cum exultatione proventum, ut quorum diem passionis annua devotione recolimus, etiam fidei constantiam subsequamur. Per.*

Diacovensia V(1997.)1

44. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 2 (C 44)

Omnipotens sempiterne Deus, qui sanctis N. et N. pro Christo pati donasti, nostrae quoque fragilitati divinum praetende subsidium, ut sicut illi pro te mori non dubitarunt, ita nos fortes in tua confessione vivere valeamus. Per.

Ve 707

Ve 707: *Omnipotens sempiterne deus, qui sanctis tuis non solum credere in filium tuum, sed etiam pro eodem pati posse donasti: nostrae quoque fragilitati divinum praetende subsidium, ut misericordiam sempiternam, pro qua illi felices animas exalarunt, nos saltim sincera confessione mereamur: per.*

45. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 3/I (C 45)

Fraterna nos, Domine, martyrium tuorum corona laetificet, quae et fidei nostrae praebeat incrementa virtutum, et multiplici nos suffragio consoletur. Per.

GeV 1113; M 570

GeV 1113: *Fraterna nos, domine, martyrum tuorum corona laetificet, quae et fidei nostrae praebeant incrementa virtutum, et multiplici nos suffragi consoletur: per.*

46 Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 3/II (C 46)

Beatorum martyrum N. et N., quaesumus, Domine, tibi nos oratio grata commendet, et in tua veritatis professione confirmet. Per.

N

47. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 4/I (C 47)

Deus, qui nos annua sanctorum N. et N. festivitate laetificas, concede propitius, ut, quorum natalicia colimus, virtutem quoque passionis imitemur. Per.

GrH 636; M 400

GrH 636: *Deus qui nos annua beati cyriaci martyris tui sollemnitate laetificas concede propitius ut cuius natalicia colimus, virtutem quoque passionis imitemur. Per.*

48. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 4/II (C 48)

Deus, qui sanctis N. et N. ad hanc gloriam veniendi copiosam munus gratiae contulisti, da famulis tuis, martyrum intercedentibus meritis, veniam peccatorum, et concede, ut ab omnibus adversitatibus liberentur. Per.

GrH 619; M 442

GrH 619: *Deus qui sanctis tuis abdon et sennen, ad hanc gloriam veniendi copiosum munus gratie contulisti, da famulis tuis suorum veniam peccatorum, ut sanctorum tuorum intercedentibus meritis, ab omnibus mereamur adversitatibus liberari. Per.*

49. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 5 (C 49)

Da nobis, quaesumus, Domine fidei miseratus augmentum, ut, quos sanctos martyres tuos N. et N. usque ad sanguinem retenta glorificat, nos etiam iustificet, veraciter hanc sequentes. Per.

N (Cfr. GrA 1687 + GrP 605)

GrA 1687: VD aeterne deus. Celebrantes sanctorum natalitia coronatorum, quia dum tui nominis per eos gloriam frequentamus, in nostrae *fidei augmento* succrescimus. Per christum.

GrP 605: VD aeterne deus. Cuius gratia beatus laurentius dispensator egregius, *et usque ad sanguinem*, nominis tui confessor eximus, simul in alendis pauperibus ecclesisticae pietatis, et testificatione filii tui domini nostri praebuit martyr beatus exemplum. Per christum.

50. Pro uno martyre, extra tempus paschale, 6 (C 50)

Omnipotens et misericors Deus, qui martyrem tuum N. passionis suae tormenta superare fecisti, concede, ut, qui eius triumphum diem celebramus, insuperabiles tua protectione ab hostis insidiis maneamus. Per Dominum.

GrH 645 + N (usp. Ve 285).

GrH 645: Da nobis quaesumus omnipotens deus, vitiorum nostrorum flammam extinguere, qui beato laurentio tribuisti, *tormentorum suorum incendia superare*. Per dominum.

Ve 285: (...) Huius igitur *triumphi diem* hodierna devotione *celebrantes* hostias tibi, domine, laudis offerimus. Cum angelis.

51. Pro uno martyre, extra tempus paschale, 7 (C 51)

Omnipotens sempiternae Deus, qui beato N. usque ad mortem pro iustitia certare tribuisti, fac nos, eius intercessione, pro amore tuo omnia adversa tolerare et ad te, qui solus es vita, tota virtute properare. Per.

N (Cfr. Sir 4,33; Mt 10,16-23; 24,9-23; Mk 13,13)

52. Pro pluribus martyribus, tempore paschali, 8/I (C 52)

Quaesumus, omnipotens Deus, ut nos, virtute Spiritus Sancti, et ad credendum dociles et ad confitendum fortes efficias, qui beatis martyribus N. et N. propter verbum tuum et testimonium Iesu animas ponere tribuisti. Per.

N (Cfr. 1 Tim 6,13; Otk 1,9; Mt 13,21; Mk 4,17; Iv 4,39.41)

Diacovensia V(1997.)1

53. Pro pluribus martyribus, tempore paschali, 8/II (C 53)

Deus, a quo constantiam fides, et virtutem sumit infirmitas, tribue nobis, martyrum N. et N. exemplo et precibus in Unigeniti tui passione et resurrectione consortium, ut cum in eius apud te gaudium perfectum consequamur. Per.

GrA 1611 + GeV 329

GrA 1611: VD aeternae deus. Quoniam *a te constantiam fides, a te virtutem sumit infirmitas*. Ed quicquid in persecutionibus seivum est, quicquid in morte terribile, nominis tui facis confessione superari. (...)

GeV 329: Deus, qui humano genere ad imitandum humilitatis exemplum salvatorem nostrum et carnem sumere et crucem subire fecisti, concede propitius, ut et patientiae eius habere documentum et *resurrectionis eius consortia* mereamur, Christi domini nostri, qui tecum vivit et regnat deus in unitate spiritus sancti: per.

54. Pro pluribus martyribus, tempore paschali, 9 (C 54)

Laetificet nos, quaesumus, Domine, beatorum martyrum tuorum N. et N. gloriosa festivitas, quos, Unigeniti tui passionem et resurrectionem voce libera confitentes, pretiosum sanguinem gloriosa morte fundere fecisti. Per.

N (usp. Ve 624 + GrA 1698 + Ve 837)

Ve 624: *Laetificet nos, quaesumus, domine*, sacramenti veneranda sollemnitatis, pariterque mentes nostras et corpora et spiritali sanctificatione fecundet, et castis gaudiis semper exercent: per.

GrA 1698: (...) Ut id quod *libera* praedicaverat *voce*, nec pendens taceret in cruce. (...)

Ve 837: Vere dignum: in hac celebritate gaudentes, qua sancti spiritus fervore praeclarus beatae martyris Eufymiae sexus fragilitate *pretiosior sanguis* effloruit, et virtute feminea rabiem diabolicae persecutionis elidens, geminatae gloriae triumphum virginitas implevit et passio: per.

55. Pro uno martyre, tempore paschali, 10 (C 55)

Deus, qui ad illustrandam Ecclesiam tuam beatum N. martyrii victoria decorare dignatus es, concede propitius, ut, sicut ipse dominicae passionis imitator fuit, ita nos, per eius vestigia gradientes, ad gaudia sempiterna pervenire mereamur. Per.

M 252

M 253: *Deus, qui ad illustrandam Ecclesiam tuam beatum Canutum regem martyrii palma et gloriosis miraculis decorare dignatus es: concede propitius, ut, sicut ipse Dominicae passionis imitator fuit, ita*

nos per eius vestigia gradientes, ad gaudia sempiterna pervenire mereamur. Per eundem Dominum.

56. Pro missionariis martyribus (C 56)

Maiestatis tuae clementiam suppliciter deprecamur, omnipotens et misericors Deus, ut, sicut Unigeniti tui agnitionem per beatorum martyrum N. et N. praedicationem populorum cordibus infudisti, ita, eorum intercessionem, fidei stabilitate firmentur. Per.

Pro missionariis martyribus

N

57. Pro virgine martyre (C 57)

Deus, qui nos hodie beatae N. annua commemoratione laetificas, concede propitius, ut eius adiuvemur meritis, cuius castitatis et fortitudinis irradiamur exemplis. Per.

GrP 840

GrP 840: Deus, qui nos hodie beatae et sanctae ill. virginis martyrisque annua soleemnitae laetificas, concede propitius, ut eius adiuvemur meritis, cuius castitatis irradiamur exemplis. Per.

58. Pro sancta muliere martyre (C 58)

Deus, cuius munere virtus in infirmitate perficitur, da omnibus beatae N. gloriam recolentibus, ut quae abs te sumpsit robur ut vinceret, abs te quoque vincendi nobis gratiam semper obtineat. Per.

M 218 (usp. 2 Kor 12,9)

M 218: Deus, cuius munere virtus in infirmitate perficitur, da omnibus beatarum N. et N. gloriam recolentibus; ut quae abs te sumpserunt robur ut vinceret, abs te quoque nobis vincendi gratiam semper obtineat. Per Dominum.

B. Darovne molitve

a) *Proprium de sanctis martyribus*

1. Die 1 iunii, S. Iustini, martyris, memoria (SO 1)

Concede nobis, quaesumus, Domine, haec digne frequentare mysteria, quae beatus Iustinus strenua virtute defendit. Per.

GeV 170; 1196; GrA 1157; M 120 + M 694

GeV 170: *Concede nobis haec, quaesumus, domine frequentare mysteria*, quia quotiens huius hostiae caelebratio commemoratur opus nostrae redemptionis exercitum: per.

M 694: Munera nostra, Domine Deus, benignus suscipe: quorum mirabile *mysterium* sanctus martyr *Iustinus* adversum impiorum calumnias *strenue defendit*. Per Dominum.

2. Die 3 iunii, Ss. Caroli Lwanga et sociorum, martyrum, memoria (SO 2)

Hostias tibi, Domine, offerimus, suppliciter exorantes, ut sicut beatis martyribus magis mori quam peccare tribuisti, ita nos facias, tibi sol deditos, altari tuo ministrare. Per.

N (usp. GeV 64, Ve 401 + Gel 1994)

GeV 64: *Hostias tibi, domine*, pro nati tui filii apparitione deferimus *suppliciter exorantes*, ut sicut ipse nostrorum auctor es munerum, ipse sit misericors et susceptor, Iesus Christus dominus noster; qui tecum vivit.

Gel 1994. Deus, qui tuos martyres sic conflicisti claritatem, ut per te etiam *mori* cuperent, et beatum stephanum in confessionem ita succendisti ut durus hymbre lapides non temeret, exaudi precem familiae tuae amatoris inter festa plaudentem.

3. Die 28 iunii, S. Irenaei, episcopi et martyris, memoria (SO 3)

Gloriam tibi, Domine, conferat sacrificium, quod in natali beati Irenaei tibi laetanter offerimus, et praebat nobis diligere veritatem, ut et inviolatam Ecclesiae fidem teneamus, et stabilem unitatem. Per.

Proprium Lugduense 28. 6 + MP (1738)2829

4. Die 10 augusti, S. Laurentii, diaconi et martyris, festum (SO 4)

Suscipe propitius, Domine, munera in beati Laurentii celebritate laetanter oblata, et ad nostrae salutis auxilium provenire concede. Per.

Ve 759; GrH 43; 103; 646; M 17/2

Ve 759: Accipe quaesumus, *domine, munera dignanter oblata; et beati Laurenti suffragantibus meritis ad nostrae salutis auxilium provenire concede: per.*

5. Die 16 septembris, Ss. Cornelii, papae, et Cypriani, episcopi, martyrum, memoria (SO 5)

Suscipe, quaesumus, Domine, munera populi tui pro martyrum tuorum passionibus dicata sanctorum, et quae beatis Cornelio et Cypriano in persecutione fortitudinem ministrarunt, nobis quoque praebeant inter adversa constantiam. Per

Ve 717; Ber 1032

Ve 171: *Suscipe, domine, munera passionibus tuorum dicata sanctorum, ut quae illis inter persecutiones fortitudinem ministrarunt, nobis praeveant inter adversa constantiam: per.*

6) 6. Die 26 septembris, Ss. Cosmae et Damiani, martyrum, memoria (SO 6)

In tuorum, Domine, praetiosa morte iustorum, sacrificium illud offerimus, de quo martyrium sumpsit omne principium. Per.

GeV 1030; GrH 245; M 642

GeV 1030: *In tuorum, domine, praeciosa morte iustorum sacrificium illud offerimus, de quo martyrium sumpsit omne principium: per.*

7. Die 17 octobris, S. Ignatii Antiocheni, episcopi et martiris, memoria (SO 7)

Grata tibi sit, Domine, nostrae devotionis oblatio, qui beatum Ignatium, frumentem Christi, per martyrii passionem panem mundum suscepiisti. per.

Epist. eiusdem *ad Rom* 4,1 (usp. Ve 700; GeV 33)

Ve 700: *Grata tibi sint, domine, munera devotionis hodiernae, quam beati Stefani martyris tui commemoratio gloriosa depromit: per.*

8) 8. Die 12 novembris, S. Iosaphat, episcopi et martyris, memoria (SO 8)

Clementissime Deus, munera haec tua benedictione perfunde, et nos in tua fide confirma, quam sanctus Iosaphat effuso sanguine asseruit. Per.

M 111

M 111: *Clementissime Deus, munera haec tua benedictione perfunde, et nos in tua fide confirma: quam sanctus Iosaphat Martyr et Pontifex tuus effuso sanguine asseruit. Per Dominum.*

9. Die 26 decembris, S. Stephani, protomartyris, festum (SO 9)

Munera, quaesumus, Domine, tibi sint hodieanae devotionis accepta, quae beati Stephani martyris commemoratio gloriosa depromit. Per.

GeV 33; Ve 700

GeV 33: *Grata tibi sint, domine, munera, quaesumus, devotionis hodiernae, quae beati Stephani martyris tui commemoratio gloriosa depromit: per.*

10. Die 28 decembris, Ss. Innocentium, martirium, festum (SO 10)

Suscipe, Domine, quaesumus, devotorum munera famulorum, et eos tuis purifica servientes pietate mysteriis, quibus etiam iustificas ignorantes. Per.

Ve 1285; GeV 126; Ber 327

Ve 1285: *Suscipe, domine, quaesumus, devotorum munera famulorum; et tuis divinis purifica servientes pietate mysteriis, quibus etiam iustificas ignorantes: per.*

b) Commune martyrum

11. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 1 (SO 11)

Suscipe, sancte Pater, munera quae in sanctorum martyrum commemoratione deferimus, et nobis famulis tuis concede, ut in confessione tui nominis inveniri stabiles mereamur. Per.

N (usp. GrH 129; Ve 731 + GeV 401; Ve 931: GrA 1611)

GeH 129: *Suscipe munera domine quae in beatae agathae martyris tuae sollemnitate deferimus, cuius nos scimus patrocinio liberari. Per.*

GeV 401: *Omnipotens sempiterne deus, qui gloriam tuam in omnibus in Christo gentibus revelasti, custodi opera misericordiae tuae, ut aecclesia toto urbe diffusa stabili fide in confessionem tui nominis perseveret: per dominum.*

12. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 2 (SO 12)

Fiat tibi, quesumus, Domine, hostia sacrandae placabilis, pretiosi celebritate martyrii, quae et peccata nostra purificet, et tuorum tibi vota conciliet famulorum. Per.

GeV 1103; M 563

GeV 1103: *Fiat, domine, quaesumus, hostia sacranda placabilis preciosi celebritate martyrii, quae et peccata nostra purificet, et sanctorum tibi vota conciliet famulorum: per.*

13. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 3 (SO 13)

Suscipe, quaesumus, Domine, munera populi tui pro martyrum tuorum passionibus dicata sanctorum, et, quae beatis N. et N. in persecutione fortitudinem ministrarunt, nobis quoque praebeant inter adversa constantiam. Per.

Ve 717 (Cfr. GeV 1118; GrP 834)

Ve 717: *Suscipe, domine, munera passionibus tuorum dicata sanctorum, et quae illis inter persecutiones fortitudinem ministrarunt, nobis praeveant inter adversa constantiam: per.*

14. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 4 (SO 14)

Hostias tibi, Domine, pro commemoratione beatorum N. et N. offerimus, suppliciter deprecantes, ut, sicut illis praeuisti sacrae fidei claritatem, sic nobis indulgentiam largiaris et pacem. Per.

Grp 70; GeV 808 (usp. M 626a)

GrP 70: *Hostias tibi domine pro commemoratione sancti felicitis tui confessoris offerimus suppliciter deprecantes, ut sicut illi praeuisti sacrae fidei claritatem, sic nobis indulgentiam largiaris et pacem. Per.*

15. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 5/I (SO 15)

Sacrificiis praesentibus, Domine, quaesumus, intende placatus, ut quod passionis Filii tui mysterio gerimus, beatorum N. et N. exemplis, pio consequamur affectu. Per.

M 1009 (usp. GrH 203 + GeV 346)

M 1009: *Sacrificiis praesentibus, Domine, quaesumus, intende placatus, ut quod passionis Filii tui mysterio gerimus, beatorum N. et N. exemplis, pio consequamur affectu. Per.*

16. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 5/II (SO 16)

Haec hostia, Domine, quam in beatorum N. et N. triumpho deferimus, corda nostra tui amoris igne iugiter inflammet, et ad promissa perseverantibus praemia disponat. Per.

N (Cfr. GrH 560 + Ve 1216)

GrH 560: *Hostia haec quaesumus domine quam in sanctorum tuorum natalicia recensentes offerimus, et vincula nostrae pravitis absolvat, et tuae nobis misericordiae dona conciliet. Per.*

Diacovensia V(1997.)1

Ve 1216: Vere dignum: qui pectora martyrum beatorum sic *ignis* ille caelestis *inflammatus*, ut omne, quod in huius mundi luce iucundum est, amore tui nominis refutetur; et subeatur quidquid temporaliter est acervum, ut promissionis tuae *praemia* capiantur: per.

17. Pro uno martyre, extra tempus paschale, 6/I (SO 17)

Oblata munera, quaesumus, Domine, tua benedictione sanctifica, quae, te donante, nos illa flamma tuae dilectionis accendat, per quam sanctus N. tormenta sui corporis universa devicit. Per.

N (usp. Gel 1809 + Gel 1772)

Gel 1809: Omnipotens sempiternae Deus, qui in sanctorum tuorum cordibus *flammam tuae dilectionis accendit*, da mentibus nostris eadem fidei caritatisque virtutem ut quorum gaudeamus triumphis, proficiamus exemplo. Per.

Gel 1772. Praesentia munera quaesumus domine ita serena prietate intueri ut sancti spiritus perfundantur benedictione et in nostris cordibus eam *dilectionem* validam infundant *per quam sanctus* martyr ill. *omnia corporis tormenta devicit*.

18. Pro uno martyre, extra tempus paschale, 6/II (SO 18)

Accepta tibi sint, quaesumus, Domine, munera, quae in commemoratione beati martyris tui N. deferimus, ut eo maiestati tuae sint placita, sicut illius effusio sanguinis apud te existit pretiosa. Per.

N

19. Pro uno martyre, extra tempus paschale, 7/I (SO 19)

Clementissime Deus, munera haec tua benedictione perfunde et nos in fide confirma, quam beatus N. effuso sanguine asseruit. Per.

M 111

M 111: *Clementissime Deus munera haec tua benedictione perfunde, et nos in tua fide confirma: quam sanctus Iosaphat Martyr et Pontifex tuus effuso sanguine asseruit. Per Dominum.*

20. Pro uno martyre, extra tempus paschale, 7/II (SO 20)

Hostias tibi, Domine, pro commemoratione beati martyris tui N. offerimus, quem a tui corporis unitate nulla tentatio separavit. Per.

M 626 + Gel 1261

M 626: *Hostias tibi, Domine, pro sanctorum Martyrum tuorum Felicis, Simplicii, Faustini et Beatricis commeratione* deferimus. suppliciter

deprecantes; ut indulgentiam nobis pariter conferant, et salutem. Per Dominum.

Gel 1261: *Hostia tibi domine, pro commemoratione sancti Felicis offerimus quem a tui corporis unitate nulla temptatio separavit. Per.*

21. Pro pluribus martyribus, tempore paschali, 8 (SO 21)

In tuorum, Domine, pretiosa morte iustorum, sacrificium illud offerimus, de quo martyrium sumpsit omne principium. Per.

GeV 1030; GrH 245

GeV 1030: *In tuorum, domine, praeciosa morte iustorum sacrificium illud offerimus, de quo martyrium sumpsit omne principium: per*

22. Pro pluribus martyribus, tempore paschali, 9 (SO 22)

Praesentia munera, quaesumus, Domine, ita serena pietate intuere, ut Sancti Spiritus perfundantur benedictione, et in nostris cordibus eam dilectionem validam operentur, per quam sancti martyres N. et N. omnia corporis tormenta devicerunt. Per.

Gel 1772

Gel 1772. *Praesentia munera quaesumus domine ita serena pietate intuere ut sancti spiritus perfundantur benedictione et in nostris cordibus eam dilectionem validam infundant per quam sanctus martyr ill. omnia corporis tormenta devicit.*

23. Pro uno martyre, tempore paschali, 10 (SO 23)

Suscipe, Domine, sacrificium placationis et laudis, quod in commemoratione beati martyris N. tuae offerimus maiestati, ut nos perducatur ad veniam, et in perpetua gratiarum constituat actione. Per.

Ve 33; GeV 1060; GeV 1017

Ve 33. *Suscipe, domine, sacrificium placationis et laudis, quod nos intervenientibus sanctis et perducatur ad veniam, et in perpetua gratiarum constituat actione: per.*

24. Pro missionariis martyribus (SO 24)

Martyrum tuorum N et N. passionem venerantes, fac nos, Domine, hoc sacrificio mortem Unigeniti tui digne annuntiare, cui parum fuit hortari martyres verbo nisi firmaret exemplo. Per.

N (usp. Ve 826 + 1 Kor 11,26 + Ve 1188)

Ve 826: (...) *Quas ineffabilis gloriae tuae vices in sanctae martyris Eufymiae passione venerantes: per.*

Diacovensia V(1997.)1

Ve 1188. Omnipotens sempiternae deus, qui in omnium sanctorum tuorum es vitute mirabilis: da nobis in beati Clementis annua sollemnitate laetari, qui filii tui martyr et pontifex, quod ministerio gessit, testimonio conprovavit; et quod praedicavit ore, *firmavit exemplo: per.*

25. Pro virgine martyre (SO 25)

Munera, quaesumus, Domine, quae in celebritate beatae N. deferimus, ita gratiae tuae efficiantur accepta, sicut eius tibi placitum exstitit passionis certamen. Per.

N

26. Pro sancta muliere martyre (SO 26)

Hodiernum, Domine, sacrificium laetanter offerimus, quo beatae N. caelestem victoriam recensentes, et tua magnalia praedicamus, et nos acquisisse gaudemus suffragia gloriosa. Per.

GeV 824

GeV 824: *Hodiernum, domine, sacrificium laetanter exequimur, quo beatae Agnes caelestem victoriam recensentes et tua magnalia praedicamus et nos adquisisse gaudemus suffragia gloriosa: per.*

C. Popričesne molitve

a) *Proprium de sanctis martyribus*

1. Die 1 iunii, S. Iustini, martyris, memoria (PC 1)

Caelesti alimonia refecti, supplices te, Domine, deprecamur, ut beati Iustini martyris moniti obsequentes, de acceptis donis semper in gratiarum actione maneamus. Per.

M 87

M 87: *Caelesti alimonia refecti, supplices te, Domine, deprecamur: ut beati Iustini martyris tui moniti, de acceptis donis semper in gratiarum actione maneamus. Per Dominum.*

2. Die 3 iunii, Ss. Caroli Lwanga et sociorum, martyrum, memoria (PC 2)

Sumpsimus, Domine, divina sacramenta, sactorum martyrum tuorum victoriam recolentes: quaesumus, ut, quae ipsis ad perferenda supplicia

contulerunt, ea nobis inter adversa praebeant fidei caritatisque constantiam. Per.

N (usp. MP (1738) 2913)

3. Die 28 iunii, S. Irenaei, episcopi et martyris, memoria (PC 3)

Per haec sacra mysteria, quaesumus, Domine, da nobis fidei miseratus augmentum, ut, quae sanctum Irenaeum episcopum usque ad mortem retenta glorificat, nos etiam iustificet veraciter hanc sequentes. Per.

Ve 713; Ber 1137

Ve 713: Da nobis, domine, fidei tuae miseratus augmentum; ut quae sanctos martyres tuos usque ad sanguinem retenta glorificat, nos etiam iustificet veraciter hanc sequentes; per.

4. Die 10 augusti, S. Laurentii, diaconi et martyris, festum (PC 4)

Sacro munere satiati, supplices te, Domine, deprecamur, ut quod in festivitate sancti Laurentii debite servitutis praestamus obsequium, salvationis tuae sentiamus augmentum. Per.

Ve 793; GeV 332; GrH 113; M 1022

Ve 793; Sacro munere satiati supplices, Domine, deprecamur, ut quod devotae servitutis celebramus officio, salvationis tuae sentiamus augmentum: per.

5. Die 16 septembris, Ss. Cornelii, papae, et Cypriani, episcopi, martyrum, memoria (PC 5)

Per haec mysteria quae sumpsimus, Domine, supplices exoramus, ut sanctorum martyrum Cornelii et Cypriani exemplo, spiritus tui fortitudinis confirmati, evangelicae veritati possimus testimonium perhibere. Per

MP (1738)3457.

6. Die 26 septembris, Ss. Cosmae et Damiani, martyrum, memoria (PC 6)

Conserva in nobis, Domine, munus tuum, et quod, te donante, pro commemoratione beatorum martyrum Cosmae et Damiani percipimus, salutem nobis praestet et pacem. Per.

Ber 1053; GeV 531

Ber 1053: Conserva in nobis domine munus tuum. Et quod te donante. pro sollemnitate beati martyris tui laurentii percipimus. et salutem nobis prestat et pacem. per.

Diacovensia V(1997.)1

7. Die 17 octobris, S. Ignatii Antiocheni, episcopi et martiris, memoria (PC 7)

Reficiat nos, Domine, panis caelestis, quem in beati Ignatii natali suscepimus, ac tribuat nos nomine et opere esse christianos. Per.

MP 1. 2 (usp. GeV 166)

GeV 166: *Refecti, domine, panis caelesti, ad vitam, quaesumus, nutriamur aeternam: per.*

8. Die 12 novembris, S. Iosaphat, episcopi et martyris, memoria (PC 8)

Spiritum, Domine, fortitudinis et pacis haec nobis tribuat mensa caelestis, ut, sancti Iosaphat exemplo, vitam nostram ad honorem et unitatem Ecclesiae libenter impendamus. Per.

M 1067

M 1067: *Spiritum, Domine, fortitudinis haec nobis tribuat mensa caelestis: quae sancti Iosaphat Martyris tui atque Pontificis vitam pro Ecclesiae honore iugiter aluit ad victoriam. Per Dominum.*

9. Die 26 decembris, S. Stephani, protomartyris, festum (PC 9)

Gratais agimus, Domine, multiplicatis circa nos miserationibus tuis, qui et Filii tui nativitate nos salvas, et beati martyris Stephani celebratione laetificas. Per.

GeV 34; Ve 697; GrP 29

GeV 34: *Gratias agimus, domine, multiplicatis circa nos miserationibus tuis, qui et filii tui nativitate nos salvas et beati martyris Stephani deprecatione sustentas. per*

10. Die 28 decembris, Ss. Innocentium, martirium, festum (PC 10)

Salvationis abundantiam tribue, Domine, fidelibus in eorum festivitate tua sancta summentibus, qui Filium tuum humana necdum voce profitentes, caelesti sunt gratia pro eius nativitate coronati. Per.

N (usp. GeV 44; GrH 459)

GeV 44: *Adiuva nos, domine, quaesumus, eorum deprecatione sanctorum, qui filium tuum humana necdum voce profitentes, caelesti sunt pro eius nativitate gratia coronati: per.*

b) Commune martyrum

11. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 1 (PC 11)

Deus, qui crucis mysterium in sanctis martyribus tuis mirabiliter illustrasti, concede propitius, ut ex hoc sacrificio roborati, Christo fideliter haereamus, et in Ecclesia ad salutem omnium operemur. Per.

N

12. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 2 (PC 12)

Pane caelsti nutritos et in Christo unum corpus effectos, da nos, quaesumus, Domine, ab eius caritate numquam separari et sanctorum martyrum tuorum N. et N. exemplo, propter eum qui dilexit nos omnia fortiter superare. Per.

N

13. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 3 (PC 13)

Conserva in nobis, Domine, munus tuum, et quod, te donante, pro festivitate beatorum martyrum N. et N. percepimus, et salutem nobis praestet et pacem. Per.

N (usp. Gev 531)

GeV 531: *Conserva in nobis, quaesumus, domine, misericordiam tuam, et quos ab erroris liberasti caligine, veritatis tuae firmiter inhere facias docimentum: per.*

14. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 4 (PC 14)

Concede nobis, Domine, per haec sacramenta caelestia, gratiam in beatorum martyrum N. et N. celebritate multiplicem, ut de tanti agone certaminis discamus et firma solidari patientia, et pia exultare victoria. Per.

Ve 743

Ve 743: *Concede nobis, domine, gratiam tuam in beati Laurentii martyris celebritate multiplicem, ut de tanti agone certaminis discat populus christianus et firma solidari patientia, et pia exultare victoria: per.*

15. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 5 (PC 15)

Pasti, Domine, pretioso Corpore et Sanguine unigeniti Filii tui, da, quaesumus, ut in commemoratione beatorum martyrum tuorum N. et N., perseveranti caritate in te manere, de te vivere, et ad te moveri. Per.

N (usp. Ve 16; 69; GeH 612 + Ef 31,17 * Ve 1111; GrA 1533; Dj 17,28)

b) Commune martyrum

11. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 1 (PC 11)

Deus, qui crucis mysterium in sanctis martyribus tuis mirabiliter illustrasti, concede propitius, ut ex hoc sacrificio roborati, Christo fideliter haereamus, et in Ecclesia ad salutem omnium operemur. Per.

N

12. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 2 (PC 12)

Pane caelsti nutritos et in Christo unum corpus effectos, da nos, quaesumus, Domine, ab eius caritate numquam separari et sanctorum martyrum tuorum N. et N. exemplo, propter eum qui dilexit nos omnia fortiter superare. Per.

N

13. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 3 (PC 13)

Conserva in nobis, Domine, munus tuum, et quod, te donante, pro festivitate beatorum martyrum N. et N. percepimus, et salutem nobis praestet et pacem. Per.

N (usp. Gev 531)

GeV 531: *Conserva in nobis, quaesumus, domine, misericordiam tuam, et quos ab erroris liberasti caligine, veritatis tuae firmiter inherere facias docimentum: per.*

14. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 4 (PC 14)

Concede nobis, Domine, per haec sacramenta caelestia, gratiam in beatorum martyrum N. et N. celebritate multiplicem, ut de tanti agone certaminis discamus et firma solidari patientia, et pia exultare victoria. Per.

Ve 743

Ve 743: *Concede nobis, domine, gratiam tuam in beati Laurentii martyris celebritate multiplicem, ut de tanti agone certaminis discat populus christianus et firma solidari patientia, et pia exultare victoria: per.*

15. Pro pluribus martyribus, extra tempus paschale, 5 (PC 15)

Pasti, Domine, pretioso Corpore et Sanguine unigeniti Filii tui, da, quaesumus, ut in commemoratione beatorum martyrum tuorum N. et N., perseveranti caritate in te manere, de te vivere, et ad te moveri. Per.

N (usp. Ve 16; 69; GeH 612 + Ef 31,17 * Ve 1111; GrA 1533; Dj 17,28)

Diacovensia V(1997.)1

Ve 16: *Corporis* sacri et *praetiosi sanguinis* repleti libamine quaesumus, deus noster: quod pia devotione gerimus, certa redemptione capiamus. per.

Ve 1111: Deus *in quo vivimus, movemur* et sumus, pluviam nobis tribue congruentem, et praesentibus subsidiis sufficienter adiuti, sempiterna fiducialius appetamus: per.

16. Pro uno martyre, extra tempus paschale, 6 (PC 16)

Praestent nobis, quaesumus, Domine, sacra mysteria quae sumpsimus eam animi fortitudinem, quae beatum N., martyrem tuum reddidit in tuo servitio fidelem et in passionem victorem. Per.

N

17. Pro uno martyre, extra tempus paschale, 7 (PC 17)

Sacris, Domine, recreati mysteriis, quaesumus, ut miram beati N. constantiam aemulantes, patitientia praemium consequi mereamur aeternum. Per.

N (usp. Ve 55; M 1021)

Ve 55: *Sacris* reparati *mysteriis* suppliciter exoramus, ut intervenientibus sanctis tuis adpraehendamus rebus effectum, quod actionibus celebramus affestum. per.

18. Pro pluribus martyribus, tempore paschali, 8 (PC 18)

Beatorum martyrum N. et N. caelestem victoriam divino convivio celebrantes, te, Domine, deprecamur, ut panem vitae hic edentes, des vincere, et vincentes des edere de ligno vitae in paradiso. Per

N. (Cfr. GeV 824; Otk 2,7)

GeV 824: Hodiernum, domine, sacrificium laetantes exequimur, quo beatae Agnes *caelestam victoriam* recensentes et tua magnalia praedicamus et nos adquisisse gaudemus suffragia gloriosa: per.

19. Pro pluribus martyribus, tempore paschali, 9 (PC 19).

Unius panis alimonia refecti, in commemoratione beatorum martyrum N. et N. suppliciter deprecamur, ut nos in tua iugiter caritate confirmes, et in novitate vitae concedas ambulare. Per.

N (Cfr. Ve 1049; GrH 164: Gev 1330 + GrA 1593)

Ve 1049: Spiritum nobis, domine, tuae caritatis infunde; ut quos *uno* caelesti *pane* satiasti, una facias pietate concordem: per.

GrA 1593: Vd per christum dominum nostrum. Qui nos per paschale mysterium edocuit vetustate mvitae relinquere, et *in novitate spiritus ambulare*. (...)

20. Pro uno martyre, tempore paschali, 10 (PC 20)

Tua, Domine, sumpsimus dona caelestia de hodierna festivitate laetantes; praesta, quaesumus, ut qui in hoc divino convivio mortem Filii tui annuntiamus, eiusdem resurrectionis et gloriae cum sanctis martyribus participes esse mereamur. Per.

N (usp. Ve 269; 841; 1 Kor 11,26; Kol 2,12; 3,1; Ef 1,18)

Ve 269: Quesumus, omnipotens deus, ut nos geminata *laetitia hodiernae festivitatis* excipiat, quae beatorum Iohannis et Pauli glorificatione procedit, quos eadem fides et passio fecit esse germanos: per.

21. Pro missionariis martyribus (PC 21)

Caelestibus, Domine, pasti deliciis, supplices te rogamus, ut, exemplo beatorum N. et N., caritatis et passionis Filii tui in mentibus nostris signa feramus, et perpetuae pacis fructu iugiter perfruamur. Per

M 98 (usp. Gev 1311a)

M 98: *Caelestibus, Domine, pasti deliciis, supplices te rogamus: ut, intercedente sancta Rita, caritatis et passionis tuae in mentibus nostris signa feramus, et perpetuae pacis fructi iugiter perfruamur. Per* Dominum.

22. Pro virgine martyre (PC 22)

Deus, qui beatam N. pro gemina virginitatis et martyrii victoria inter sanctos coronasti, da, quaesumus, per huius virtutem sacramenti, ut omne malum fortiter superantes, caelestem gloriam consequamur. Per.

N

23. Pro sancta muliere martyre (PC 23)

Sumentes, Domine, gaudia sempiterna de participatione sacramenti, et de memoria beatae N. suppliciter deprecamur, ut quae sedula servitute, donante te, gerimus, dignis sensibus tuo munere capiamus. Per.

GeV 825; 1005

GeV 825: *Sumentis, domine, gaudia sempiterna de participatione sacramenti festivitatis sanctae martyris Agnes suppliciter deprecamur, ut quae sidula servitute, donante te, gerimus, dignis sensibus tuo munere capiamus: per*

D. Predslovlje mučenika

Praefatio de sanctis martyribus. De signo et exemplo martyrii (P 1)

Vere dignum et iustum est, aequum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere: Domine, sancte Pater, omnipotens aeternae Deus:

Quoniam beati martyris N. pro confessione nominis tui, ad imitationem Christi, sanguis effusus tua mirabilia manifestat, quibus perficis in fragilitate virtutem, et vires infirmas ad testimonium roboras, per Christum dominum nostrum.

Et ideo, cum caelorum Virtutibus, in terris te iugiter celebramus, maiestati tuae sine fine clamantes: Santus...

Ve 410; Ve 124; Ve 2; Ber 224.

Ve 410: Vere dignum: *quoniam martyrum beatorum pro confessione nominis tui venerabilis sanguis effusus simul et tua mirabilia manifestat, quo perficis in infirmitate virtutem, et nostris studiis dat profestum, et infirmis apud te prestat auxilium: per.*

E. Nekoliko naglasaka

Drugi vatikanski sabor u SC 21 nalaže da se pristupi obnovi bogoslužja prema sljedećim načelima:

Tom se obnovom tekst i obredi imaju tako srediti, da jasnije izraze one svetinje koje su u njima označene, pa da ih kršćanski narod, koliko je moguće, može lako razumjeti i kod njih sudjelovati punim, djelatnim i zajednici svojstvenim slavljem.

U obnovi i stvaranju novih molitvenih obrazaca članovi komisije za obnovu misala svoj su rad, prema svjedočanstvu jednoga od njih temeljili na *istinitosti, jednostavnosti i pastoralnom duhu*.⁴⁰ Istinitost se očitovala u izboru boljih, starijih predložaka. Jednostavnost se vidi u izbjegavanju ponavljanja i kićenih riječi. Pastoralni se duh očituje u stvaranju novih obrazaca (za mir, rad, evangelizaciju i sl.). Pažljivim čitanjem molitava i njihovih izvora mogu se uočiti sva tri načela. Mi ćemo iz toga obilja donijeti samo nekoliko zanimljivijih primjera.

Kao što smo vidjeli, za slavlja mučenika misal donosi 58 zbornih molitava, 26 darovnih, 23 popričesne i jedno predslovlje, ukupno 108 obrazaca. Od toga je 28 posve novih obrazaca, dok su 42 obrasca doslovno preuzeti bilo iz prethodnog misala, bilo iz još starijih vrela. To znači da je ostalih 38 obrazaca sastavljeno iz više različitih predložaka.

Očito je da se saborski nauk o smislu mučeništva ponajviše očituje u onih 28 novosastavljenih obrazaca, što će biti vidljivo u sljedećem poglavlju.

Mi bismo samo ovdje upozorili na nekoliko zanimljivih izbora koje su sastavljači učinili služeći se djelomično starim izvorima.

- *Ispuštanje nepotrebnog tituliranja.* Redovito se kod biskupa-mučenika ispušta oznaka (prisutna u izvorima) *Martyr et Pontifex tuus* (C 23; 33; 35; 36; SO 19; PC 8), Očito se smatralo da titula nije toliko bitna, koliko je važno naglasiti ono što je Bog po tom mučeniku veliko učinio.
- *Izbjegavanje negativnog suda.* Progonitelji se umjesto *impij* radije nazivaju *persecutores* (C 10; SO 1). Nije se htjelo dati kvalifikaciju da je netko bezbožnik, nego se samo izriče činjenica da je netko bio progonitelj.
- *Čudesu se ne stavljaju u prvi plan.* Ne naglašavaju se čudesu, nego kreposti (C 13)
- *Zagovorništvo mučenika nije naglašeno.* Izraz *intercessio* ispušta se više puta (C 13; SO 23; PC 9; 21). Očito se želi naglasiti Božje djelovanje u mučenicima koji su nam prvenstveno uzor i poticaj.
- *Izbjegavanje egzotičnih izraza,* kao npr. *felicissimi et agapiti natalicia* (C 29), kako dolikuje drevnoj rimskoj liturgiji. Jednako se tako izbjegava egzotičan opis mučeništva na blagdan Sv. Lovre (C 26): *incendii flammis*.

III. TEOLOGIJA MUČENIŠTVA U MISALU PAVLA VI.

U ovom bismo završnom dijelu htjeli prikazati značenje mučeništva u navedenim molitvenim obrascima. Najprije ćemo vidjeti kako je mučeništvo zapravo djelo Božje, a zatim ćemo iznijeti oznake mučeništva i njegove plodove koji se onda očituju i u liturgijskom slavlju i u zagovorima.

1. Božje djelovanje

Sve što mučenik čini i što on jest, plod je Božje snage i Božjeg djelovanja. To je zasigurno temeljno stajalište. To se vidi već i po tome što su sve ove molitve upućene Ocu.⁴¹ Ovdje se, međutim, ne radi samo o formalnoj ispravnosti, nego i o nauku Kristovu koji veli: »Bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv 15,5), a što opet uključuje da Isus ništa sam od sebe ne čini, nego ono što mu zapovijeda Otac (Iv 5,30). Tako je i s

40 Usp. DUMAS A., *Le orazioni del Messale. Criteri di scelta e di composizione*, u: *Rivista liturgica*, 58, 1971., str. 92 - 102.

41 Gotovo su se liturgijske molitve i inače upućene Ocu, izrijetka Sinu, u Duhu Svetom samo himan »Dodi, Duše presveti«, odnosno »O dodi, Stvorče, Duše Svet«. Od liturgijskih molitava samo su Litanije Svih svetih upućene izravno svetima. Usp. PAŽIN Z., *Liturgijske nedosljednosti*, u *Vjesnik đakovačke i Srijemske biskupije* 6, 1994., str. 152.

mučenicima. Sve ono zbog čega su oni veliki, zbog čega ih slavimo i veličamo, zapravo djelo je Božje. To je više ili manje vidljivo u svim molitvama, a ovdje ćemo navesti samo najočitije primjere.

Bog je čudesan u svojim mučenicima,⁴² on daje da sveci trpe za Krista.⁴³ Bog poučava sv. Justina najveću mudrost: ludost Kristova križa.⁴⁴ Posve je jasno: Bog je snaga svetaca.⁴⁵ On se dostojao sveca ubrojiti u broj mučenika i okrunuti palmom mučeništva. Oni su počašćeni tim izabranjem.⁴⁶ Mučenici, potaknuti Božjom ljubavlju, podnose muke⁴⁷ i Božjom su milošću proslavljeni.⁴⁸ Bog je onaj koji nas štiti slavnim svjedočenjem mučenika.⁴⁹ Poruka je jasna: Bog je djelatan u mučenicima i oni sami po sebi ne bi mogli ništa učiniti.

U nekoliko navrata molitve poblize označuju da Otac snagom Duha potiče mučenike da podnesu sve muke i polože svoj život za Boga i braću. Tako se opet naglašava nazočnost Božje snage odnosno Duha Božjega po kojem mučenik može činiti ono na što je pozvan.⁵⁰

Kristova smrt i uskrsnuće, tj. njegovo vazmeno otajstvo uzor su i smisao mučeništva. Doista, da Krist nije uskrsnuo, uzaludna bi bila naša vjera (usp. 1 Kor 15,17). Mučenici uzimaju udjela u Kristovoj mucii i

---

42 Usp. C 38: *...qui in omnium sanctorum tuorum es virtute mirabilis.*

43 Usp. C 44: *...qui sanctis N. et N. pro Christo pati donasti.*

44 Usp. C 18: *Deus, qui per stultitiam crucis eminentem Iesu Christi scientiam beatum Iustinum martyrem mirabiliter docuisti.*

45 Usp. C 7: *Deus, omnium fortitudo sanctorum;*
C 11: *...qui beatum Martinum papam et martyrem nec minis terreri nec poenis passus es superari.*

46 Usp. C 8: *...qui beatum Polycarpum episcopum in numero martyrum dignatus es aggregare;*
C 13: *Deus, qui beatum Fidelem, (...) martyrii palma decorare dignatus es;*
C 14: *Deus qui ad dilatandam Ecclesiam tuam beatum Petrum martyrio coronasti.*

47 Usp. C 9: *»Deus, cuius urgente caritate beatae martyres Perpetua et Felicitas tormentum mortis, contempto persecutore, vicerunt:*
P 1: *»...quibus perficis in fragilitate virtutem, et vires infirmas ad testimonium roboras, per Christum dominum nostrum.*

48 Usp. C 48: *Deus, qui sanctis N. et N. ad hanc gloriam veniendi copiosam munus gratiae contulisti.*

49 Usp. C 19: *Deus, qui nos sanctorum martyrum Marcellini et Petri confessione gloriosa circumdas et protegi.*

50 Usp. C 4: *Omnipotens sempiterna Deus, tuum in nobis Spiritum clementer infunde, ut corda nostra ea dilectione valida potiantur, per quam sanctus martyr Vincentius omnia corporis tormenta devicit;*
C 36: *Excita, quaesumus, Domine, in Ecclesia tua Spiritum, quo repletus beatus Iosaphat animam suam pro ovibus posuit;*
C 52: *...qui beatis martyribus N. et N. propter verbum tuum et testimonium Iesu animas ponere tribuisti;*
SO 22: *...ut Sancti Spiritus perfudantur (...) per quam sancti martyres N. et N. omnia corporis tormenta devicerunt.*

uskrsnuću,⁵¹ s njime umiru, da bi bili dionicima i njegova uskrsnuća.⁵² Kristovo je vazmeno otajstvo nazočno i djelatno u euharistiji. Budući da se spominjanje pojedinih mučenika ostvaruju u euharistijskom slavlju, onda se, kako je to redovito u latinskim molitvama, isprepliću i djelovanje Kristovog vazmenog otajstva i euharistije koju vjernici slave u spomenu mučenika.⁵³

2. Vjera, temelji mučeništva (*fides, constantia, confessio*)

Ovo su ključni pojmovi. Uzmemo li naime u obzir da mučeništvo zapravo znači svjedočenje vlastitim životom, onda je vjera u Boga i Božje spasenje temelj mučeništva. O tome naše molitve jasno naučavaju. Najbolji je primjer svakako C 22:

Deus, qui verae fidei formam in martyrio consummasti, concede propitius, et sanctorum Ioannis et Thomae intercessione roborati, fidem, quam ore profiteremur, testimonio vitae confirmemus.

Tvrđi se, dakle, da je mučeništvo vrhunski izražaj prave vjere. Vjera je temelj i smisao mučeništva. Kad nje ne bi bilo, nasilna smrt nekog čovjeka bila bi ili herojsko djelo za neku stvar, ili čista ludost. Upravo stoga je križ za Grke bio ludost, a za Židove sablazan. U tom se smislu da i vjernici svojim svakodnevnim životom posvjedoče vjeru.

Mučenici su krvlju posvjedočili ono što su najviještali, štoviše, prvine vjere u Americi su posvećene propovijedanjem i krvlju sv. Izaka i drugova:

Deus, qui primitias fidei in borealibus Americae regionibus sanctorum Ioannis et Isaac eorumque sociorum praedicatione et sanguine consecrasti (C. 35).⁵⁴

51 Usp. C 53: ...*martyrum N. et. N. exemplo et precibus in Unigeniti tui passione et resurrectione consortium;*

C 54: ...*quos, Unigeniti tui passionem et resurrectionem voce libera confitentis, pretiosum sanguinem gloriosa morte fundere fecisti;*

C 55: ...*sicut ipse dominicae passionis imitator fuit;*

C 13: ... *in fidei propagatione martyrii palma decorare dignatus es, (...) cum illo resurrectionis Christi virtutem cognoscere mereamur.*

52 Usp. PC 20: ...*qui in hoc divino convivio mortem Filii tui annuntiamus, eiusdem resurrectionis et gloriae cum sanctis martyribus participes esse mereamur.*

53 To su izrazi *oblatio, munus, hostia, sacrificium, caelestis alimonia, divina sacramenta, mysteria, panis caelestis, mensa caelestis, pasti Corpore et Sanguine*. Usp. SO 6; 7; 8; 9; 10, 11; 12; 15; 16, 18; 19; 20; 23; 25, PC 1; 2; 4; 5; 7; 8; 11; 13; 15; 23.

54 Slična se misao javlja i u drugim obrascima, gdje se također moli da i vjernici životom svjedoče svoju vjeru, usp. također C 21: ...*ut fidem, quam ore docuit et sanguine consignavit, firmiter teneamus;* C 41: *Deus, cuius hodierna die praeconium Innocentes martyres non loquendo sed moriendo confessi sunt, da quaesumus, ut fidem tuam, quam lingua nostra loquitur, etiam moribus vitae fateatur.*

Mučeništvo i nije ništa drugo nego najvjerodostojnije svjedočenje, koje i vjernike učvršćuje u vjeri.⁵⁵ Upravo prolijevanjem svoje krvi mučenik svjedoči svoju vjeru i time, Božjom snagom, doprinosi da se učvršćuje vjera ostalih vjernika.⁵⁶ To je onaj drugi vid vjere, koju naši obrasci jednako snažno naglašavaju: kao što je vjera bila temeljem mučeništva svetih, jednako tako ih crkva časti i moli da njihov primjer i zagovor i ostale vjernike učvrsti u vjeri. U sljedećem se primjeru moli da, kao što je mučenik Pavao bio po križu pozvan na život, tako i vjernici ispovijedaju svoju vjeru sve do smrti.⁵⁷

*Deus, omnium fortitudo sanctorum, qui beatos martyres Paulum eiusque socios per crucem ad vitam vocare dignatus es, praesta, quaesumus, ut, eorum intercessione, fidem quam profiteamur usque ad mortem fortiter teneamus (C 7).*⁵⁸

O spomendanu mučenika moli se (njihovim primjerom i zagovorom) za povećanje vjere,⁵⁹ za njezinu postojanost⁶⁰ i čvrstoću.⁶¹ Vjeru je također potrebno obnavljati⁶² i ispovijedati.⁶³

3. Opisi mučeništva

Razumljivo je da se u opisivanju mučeništva koji puta preklapaju opisi Kristove muke s opisima muka koje su podnijeli mučenici.

55 Usp. C 19: *Deus qui nos sanctorum martyrum Marcellini et Petri confessione gloriosa circumdas;*

C 15: *...qui gloriosos Nereum et Achilleum fortes in sua confessione cognovimus;*

C 34: *...qui sanctorum martyrum confessionibus Ecclesiae tuae sacrum corpus exornas;*

C 17: *...qui eius merita veneramur, fidei constantiam imitemur;*

56 Usp. SO 8; SO 19: *... et nos in tua fide confirma, quam sanctus Iosaphat (betus N.) effuso sanguine asseruit.*

57 Ovdje je jasna aluzija na Kristovu poslušnost sve do smrti na križu (Fil 2,8) i na onu poruku iz Otk 2,10: *Budi vjeran do smrti.*

58 Usp. još: C 10: *...ut fortes in fide usque ad mortem perseverare valeamus.*

59 Usp. PC 3: *...da nobis fidei miseratus augmentum;*

C 49: *Da nobis, quaesumus, Domine, fidei miseratus augmentum;*

C 45: *...fidei nostrae praebeat incrementa virtutum.*

60 60 Usp. C 3: *...eius in fide constantiam subsequemur;*

C 28: *...concede ut (...) fide et constantia roboremur;*

C 25: *...da nobis (...) in tuis mandatis constantiam;*

C 56: *...ita (...) fidei stabilitate firmentur;*

SO 3: *...ut et inviolatam Ecclesiae fidem teneamus, et stabilem unitatem;*

PC 2: *...ea nobis inter adversa praebeant fidei caritatisque constantiam,*

PC 17: *...ut miram beati N. constantiam aemulantes, patitentia praemium consequi mereamur aeternum.*

61 Usp. C 27: *...et in cordibus nostris sacrae fidei semper exercent irmitatem;*

C 18: *...ut, errorum circumventionem depulsa, fidei firmitatem consequamur.*

62 C 23: *...ut nos, fide et caritate renovati.*

63 C 1: *...eiusdem profeciamus fidei consortio dignoque servitio;*

C 44: *...ita nos fortes in tua confessione vivere valeamus;*

SO 11: *...ut in confessione tui nominis inveniri stabiles mereamur.*

Općenito se mučeništvo označava izrazima *passio*, *pati*. Otajstva koja vjernici slave su otajstva Kristove muke u kojoj mučenici daju divan primjer.⁶⁴ Mučenici su nasljedovateli Gospodnje muke,⁶⁵ oni i trpe poradi Krista,⁶⁶ ali s njime u svojoj mucu i pobjeđuju,⁶⁷ a takva je čvrstoća Bogu mila.⁶⁸ Osobito je slikovit i dojmljiv primjer sv. Ignacija Antiohijskog: on je po svom mučeništvu postao čisti kruh (kao što je i euharistijski kruh utemeljen na otajstvu Kristove smrti u uskrsnuća):

SO 7: *Grata tibi sit, Domine, nostrae devotionis oblatio, qui beatum Ignatium, frumentum Christi, per martyrii passionem panem mundum suscepisti.*

Passio se još javlja u kontekstu liturgijskog slavlja:⁶⁹ vjernici časte mučeništvo svetaca,⁷⁰ i raduju se njegovom mučeničkom svjedočanstvu.⁷¹

Izraz *tormentum/tormenta* označavaju upravo tjelesne muke. Mučenici ih nadvladavaju Božjom ljubavlju.⁷²

Izrazi *patientia*, *perseverantes* označavaju *strpljivost* mučenika. Njihova je strpljivost dragocjena jer je svjedočanstvo vjere i ljubavi.⁷³ Nepokolebljiva strpljivost mučenika залог je njihove slavodobitne pobjede, što je uzor i naše strpljivosti,⁷⁴ jer obećana nagrada ide onima koji su ustrajali do konca.⁷⁵

---

64 Usp. SO 15: *...quod passionis Filii tui mysterio gerimus, beatorum N. et N. exemplis, pio consequamur affectu.*

65 Usp. C 12: *...sicut sanctus Georgius dominicae fuit passionis imitator;*
PC 21: *...exemplo beatorum N. et N., caritatis et passionis Filii tui in mentibus nostris signa feramus.*

66 Usp. C 44: *...qui sanctis N. et N. pro Christo pati donasti.*

67 Usp. PC 16: *...quae beatum N., martyrem tuum reddidit in tuo servitio fidelem et in passionem victorem.*

68 Usp. SO 25: *...sicut eius tibi placitum exstitit passionis certamen.*

69 Usp. SO 5; SO 13: *Suscipe, quaesumus, Domine, munera populi tui pro martyrum tuorum passionibus dicata sanctorum.*

70 Usp. SO 24: *...martyrum tuorum N. et N. passionem venerantes.*

71 Usp. C 33: *...cuius passione laetamur.*

72 Usp. SO 17; SO 22: *...per quam sanctus N. (sancti martyres N. et N.) tormenta sui corporis universa devicit;*

C 9: *...Perpetua et Felicitas tormentum mortis, contempto persecutore, vicerunt.*

C 50: *...qui martyrem tuum N. passionis suae tormenta superare fecisti.*

73 Usp. C 27: *Patientia pretiosa iustorum tuae nobis, Domine, quesumus, affectum dilectionis accumulet, et in cordibus nostris sacrae fiedi semper exerceat firmitatem.*

74 Usp. PC 14: *...et firma solidari patientia, et pia exultare victoria;*

PC 17: *...ut miram beati N. constantiam aemulantes, patientia praemium consequi mereamur aeternum.*

75 Usp. SO 16: *...ad promissa perseverantibus praemia disponat.*

Zajednički naziv za sve ono što mučenicima stoji na putu vjernosti su *protivštine (adversa)*. Naime, koji puta su mučenike i njihovi najbliži nagovarali da se javno odreknu Kristove vjere da bi sačuvali život.⁷⁶

Unatoč mnogih zapreka, mučenici su ostali postojani⁷⁷ i tako nam dali primjer postojanosti⁷⁸.

Križ je najčasniji znak mučeništva. Neki su mučenici i na tako izravan način nasljeđovali Krista pa po križu s njim prelaze u život.⁷⁹ »Ludost« Kristova križa mudrost je što je vodila sv. Justina sve do mučeništva.⁸⁰ Naime, ono što je Židovima sablazan a Grcima ludost, za nas je nedokučivo otajstvo spasenja.⁸¹

Krv ima osobito značenje. Krv pashalnog janjeta spasila je židovske prvorođence, krv Krista, naše Pashe, čisti nas od grijeha. Krv mučenika dobiva posebnu snagu od Kristove žrtve.⁸² Ona je plodonosna jer je sjeme novih kršćana.⁸³ Bog je htio da upravo krvlju mučenika budu posvećeni počeci jedne Crkve,⁸⁴ a svaki mučenik je upravo krvlju, tj. žrtvom vlastitog života posvjedočio svoju vjeru⁸⁵ i apostolsko poslanje⁸⁶ za slavu Božju.⁸⁷ Upravo stoga mučenička je krv dragocjena⁸⁸ i slavna.⁸⁹

---

76 Tako su sirmijskog biskupa Ireneja zaklinjali njegova žena i djeca, kao i žene njegovih rodaka da zaniječe Krista, da spasi život. Irenej je ipak ostao vjeran, pa mu je 6. travnja 303. odrubljena glava a tijelo bačeno u Savu. Usp. CARDARELLI G, *Nav. dj.*, 659-663.

77 Usp. C 51: *...qui beato N. usque ad mortem pro iustitia certare tribuisti, fac nos, eius intercessione, pro amore tuo omnia adversa tolerare.*

78 Usp. SO 13: *...quae beatis N. et N. in persecutione fortitudinem ministrarunt, nobis quoque praebeant inter adversa constantiam;*
C 11: *Da nobis, quaesumus, omnipotens Deus, adversa mundi invicta mentis constantia tolerare, qui beatum Martinum papam et martyrem nec minis terreri nec poenis passus es superari.*

79 Usp. C 7: *Deus, omnium fortitudo sanctorum, qui beatos martyres Palum eiusque socius per crucem ad vitam vocare dignatus es.*

80 Usp. C 18: *Deus, qui per stultitiam crucis eminentem Iesu Christi scientiam beatum Iustinum martyrem mirabiliter docuisti.*

81 Usp. PC 11: *...qui crucis mysterium in sanctis martyribus tuis mirabiliter illustrasti.*

82 Nasljedujući Krista mučenik proljeva krv i time svjedoči čudesna Božja djela: *...ad imitationem Christi, sanguis effusus tua mirabilia manifestat (P 1).*

83 Usp. C 20: *Deus, qui sanguine martyrum semen christianorum esse fecisti.*

84 Usp. C 24: *Deus, qui Romanae Ecclesiae copiosa primordia martyrum sanguine consecrasti.*

85 Usp. C 21: *...fidem, quam ore docuit et sanguine consignavit, firmiter teneamus.*
SO 8 (SO 19): *...nos in tua fide confirma, quam sanctus Iosaphat (beatus N.) effuso sanguine asseruit.*

86 Usp. C 35: *Deus, qui primitias fidei in borealibus Americae regionibus sanctorum Ioannis et Isaac eorumque sociorum praedicatione et sanguine consecrasti.*

87 Usp. C 10: *Deus, pro cuius honore beatus episcopus Stanislaus gladiis persecutorum occubuit.*

88 Usp. SO 18: *...sicut illius effusio sanguinis apud te existit pretiosa.*

89 Usp. C 49: *...quos sanctos martyres tuos N. et N. usque ad sanguinem retenta glorificat.*

Molitve poblize označavaju smisao mučeništva. U svom umiranju mučenici ispovijedaju vjeru u Boga.⁹⁰ On im je i dao snagu da radije podnesu smrt nego da sagriješe.⁹¹ Jasnno je da mučenici ne žude za smrću kao takvom. Oni žude za svjedočenjem za vjeru i istinu i to po cijeni vlastitog života.⁹² Njihova smrt kao svjedočanstvo tolike Božje milosti i snage dragocjena je za Crkvu:

SO 6; 21: *In tuorum, Domine, praetiosa morte iustorum, sacrificium illud offerimus, de quo martyrium sumpsit omne principium.*

U ovoj molitvi uočavamo nešto što je veoma važno za razumijevanje mučeništva: euharistijska žrtva je izvorište kršćanskog mučeništva, jer ona uprisutnjuje vazmeno otajstvo Kristove muke smrti, uskrsnuća i proslave. Prema tome, kao što je Kristovo vazmeno otajstvo ključno za naše spasenje, tako je za nas dragocjena i smrt mučenika koji »dopunjuju što nedostaje mukama Kristovim za Tijelo njegovo, za Crkvu« (Kol 1,24),⁹³ oni uzimaju udjela u Kristovoj čaši, čaši njegove muke.⁹⁴ Konačno, mučenik rado daje život za braću i za jedinstvo Crkve.⁹⁵ Ovim se mislima ujedno otvara i govor o plodovima mučeništva koji su za Crkvu dragocjeni kao i plodovi Kristovog vazmenog otajstva, jer su mučenici u nj na najsavršeniji način ucijepljeni.

4. Plodovi mučeništva

Mnogovrsni su i bogati plodovi junačkog svjedočenja mučenika. Oni su dragocjeni i djelotvorni upravo zato jer su ucijepljeni u Kristovo vazmeno otajstvo.

Oproštenje grijeha, spasenje. Liturgijsko slavljenje mučeničkog svjedočanstva svetih čisti od grijeha,⁹⁶ a euharistijski darovi koje vjernici primaju o spomenu svetih mučenika donose spasenje.⁹⁷ Iz ovoga vidimo

90 Usp. C 41: *Deus, suiis hodierna die praeconium Innocentes martyres non loquendo sed moriendo confessi sunt.*

91 Usp SO 2: *...sicut beatis martyribus magis mori quam peccare tribuisti.*

92 Usp. C 51: *...qui beato N. usque ad mortem pro iustitia certare tribuisti.*
PC 3: *...quae sanctum Irenaeum episcopum usque ad mortem retenta glorificat.*

93 Usp. SO 12: *Fiat tibi, quesumus, Domine, hostia sacranda placabilis, pretiosi celebritate martyrii.*

94 Usp. C 8: *...concede, ut, cum illo partem calicis Christi capientes, in vitam resurgamus aeternam.*

95 Usp. C 36: *Excita, quaesumus, Domine, in Ecclesia tua Spiritum, quo repletus beatus Iosaphat animam suam pro ovibus posuit, ut, eo intercedente, nos quoque eodem Spiritu roborati, animam nostram pro fratribus ponere non vereamur.*
PC 8: *...ut, sancti Iosaphat exemplo, vitam nostram ad honorem et unitatem Ecclesiae libenter impendamus.*

96 Usp. SO 12: *...pretiosti celebritate martyrii, quae et peccata nostra purificet.*

97 Usp. SO 4: *Suscipe propitius, Domine, munera in beati Laurentii celebritate laetanter oblata, et ad nostrae salutis auxilium provenire concede;*
PC 4: *Sacro munere satiati, supplices te, Domine, deprecamur, ut quod in festivitate sancti Laurentii debite servitutis praestamus obsequium, salvationis tuae sentiamus augmentum;*

kako nas je Krist spasio svojom smrću i uskrsnućem, a mučenici, koji ulaze u potpuno zajedništvo s Kristom, postaju zajedno s njim nositelji spasenja.

Pobjeda. Ono što za ovaj svijet može izgledati paradoksalno, za svece nije njihova vlastita mučenička smrt zapravo pobjeda: bili su vjerni do smrti, pa su onda i zaslužili pobjednički »vijenac života«. ⁹⁸ *Dies natalis*, dan mučeništva koji vjernici slave dan je pobjede tog istog mučenika. ⁹⁹ Pobjeda mučenika je Božje djelo: ¹⁰⁰

Dakle, Božjim se darom snaga u slabosti usavršuje ¹⁰¹ i upravo on daje da mučenik, koji bi po sebi bio slab, pobijedi tjelesne muke. ¹⁰² Zato se ovdje štoviše radi o nebeskoj pobjedi ¹⁰³ koja obasjava cijelu Crkvu. ¹⁰⁴

Milost Velikani u Crkvi su uvijek smatrali posebnom milošću mogućnost da trpe za Krista. Jedno od prvih takvih svjedočanstava vezano je uz Petra i ostale apostole: nakon što su pred Vijećem posvjedočili za Isusa

---

PC 6: *Conserua in nobis, Domine, munus tuum, et quod, te donante, pro commemoratione beatorum martyrum Cosmae et Damiani percepimus, salutem nobis praestet et pacem;*

PC 11: *Deus, qui crucis mysterium in sanctis martyribus tuis mirabiliter illustrasti, concede propitius, ut ex hoc sacrificio roborati, Christo fideliter haereamus, et in Ecclesia ad salutem omnium operemur;*

PC 10: *Saluationis abundantiam tribue, Domine, fidelibus in eorum festiuitate tua sancta sumentibus, qui Filium tuum humana necdum voce profitentes, caelesti sunt gratia pro eius natiuitate coronati;*

PC 13: *Conserua in nobis, Domine, munus tuum, et quod, te donante, pro festiuitate beatorum martyrum N. et N. percepimus, et salutem nobis praestet et pacem.*

98 Usp. Otk 2,10: *Budi vjeran do smrti, i dat ću ti vijenac života!*

99 Usp. PC 2: *...sanctorum martyrum tuorum victoriam recolentes:*

PC 22: *Deus, qui beatam N. pro gemina virginitatis et martyrii victoria inter sanctos coronasti,*

PC 16: *...martyrem tuam reddidit in tuo seruitio fidelem et in passionem victorem;*

C 28: *Deus, qui populo tuo beatos Cornelium et Cyprianum sedulos pastores e inuictos martyres praestitisti;*

C 58: *Deus, cuius munere virtus in infirmitate perficitur, da omnibus beatae N. gloriam recolentibus, ut quae abs te sumpsit robur ut vinceret, abs te quoque vincendi nobis gratiam semper obtineat.*

C 6: *...quae tibi grata semper exstitit et virtute martyrii et merito castitatis.*

100 Usp. još C 4: *...ut corda nostra ea dilectione valida potiantur, per quam sanctus martyr Vincentius omnia corporis tormenta devicit;*

SO 27: *...te donante, nos illa flamma tuae dilectionis accendat, per quam sanctus N. tormenta sui corporis uniuersa devicit.*

101 Usp. kako Bog govori Pavlu koji osjeća svoju slabost: *Dosta ti je moja milost, jer snaga se u slabosti usavršuje* (2 Kor 12,9). Usp još C 3: *Omnipotens sempiterna Deus, qui infirma mundi eligis ut fortia quaeque confundas.*

102 Usp. još SO 17; *...te donante, nos illa flamma tuae dilectionis accendat, per quam sanctus N. tormenta sui corporis uniuersa devicit;*

PC 12: *Pane caelsti nutritos et in Christo unum corpus effectos, da nos, quaesumus, Domine, ab eius caritate numquam separari et sanctorum martyrum tuorum N. et N. exemplo, propter eum qui dilexit nos omnia fortiter superare.*

103 Usp. SO 26: *...quo beatae N. caelsetem victoriam divino convivio celebrantes.*

104 Usp. C 55: *Deus, qui ad illustrandam Ecclesiam tuam beatum N. martyrii victoria decorare dignatus es;*

C 24: *...ut firma virtute de tanti agone certaminis solidemur, et pia semper victoria gaudeamus:*

PC 14: *...ut de tanti agone certaminis discamus et firma solidari patientia, et pia exultare victoria.*

i nakon što su bili išibani »oni pak odu ispred Vijeća radosni što bijahu dostojni podnijeti pogrde za Ime« (Dj 5,41). U istom duhu govori i zborna molitva o spomendanu sv. Marije Goretti. Mučeništvo je posebna Božja milost:

C 25: *Deus, innocentiae auctor et castitatis amator, qui famulae tuae Mariae iuvenili aetate martyrii gratiam contulisti.*

Mučeništvo ne donosi nebesku milost samo mučenicima,¹⁰⁵ nego i svim vjernicima koji u liturgiji slave njihov spomen. Ponovno dolazi do izražaja nauk po kojemu su mučenici (Božjom milošću!) sudionici Kristovog spasenja:

C 58: *...quae abs te sumpsit robur ut vinceret, abs te quoque vincendi nobis gratiam semper obtineat.*

Svjedočanstvo. Mučenici polažu živote radi Božje riječi i svjedočanstva Isusova,¹⁰⁶ što je i bitna oznaka mučeništva: Bog daje da mučenik dadne život radi Njegove riječi i svjedočanstva Isusova (pri čemu se prvenstveno misli na svjedočanstvo u njegovu uskrsnuću):

C 52: *...qui beatis martyribus N. et N. propter verbum tuum et testimonium lesu animas ponere tribuisti.*

Po primjeru mučenika i vjernici mole od Boga snagu da uzmognu svjedočiti za istinu evanđelja.¹⁰⁷ Ponovno se uočava posvemašnje Božje djelovanje: Bog se proslavlja u mučenicima.

Primjer, nasljedovanje. Smisao se mučeništva poglavito očituje u naviještanju koje se onda potvrđuje primjerom: žrtvovanjem vlastitog života. To je bio put i Krista Gospodina: njegove su riječi bile potkrjepljene i potvrđene njegovoj vjernosti sve do smrti na križu, kako to lijepo iznosi i sljedeći primjer.

SO 24: *Martyrum tuorum N. et N. passionem veneratnes, fac nos, Domine, hoc sacrificio mortem Unigeniti tui digne annuntiare, cui parum fuit hortari martyres verbo nisi firmaret exemplo.*

Vjernost mučenika, koji se radije pokoravaju Bogu negoli ljudima (usp. Dj 4,19), ostalim je vjernicima primjer i poticaj. Zato su oni za Crkvu tako dragocjeni. Oni su trajno blago u Tijelu Crkve:

105 PC 10: *...qui Filium tuum humana necdum voce profitentes, caelesti sunt gratia pro eius nativitate coronati.*

106 Usp. Otk 1,9: *Bijah na otoku zvanu Patmos radi riječi Božje i svjedočanstva Isusova.*

107 PC 5: *...sanctorum martyrum Cornelii et Cypriani exemplo, spiritus tui fortitudinis confirmati, evangelicae veritati possimus testimonium perhibere.*

Diacovensia V(1997.)1

C 2: *Praesta nobis, quaesumus, Domine, spiritum fortitudinis, ut glorioso exemplo beati Sebastiani martyris tui edocti, tibi magis quam hominibus oboedire discamus.*

Krist je naš jedini vođa i jedini učitelj, a mučenici mogu biti primjer upravo zato jer su na najsavršeniji način nasljedovali Krista.¹⁰⁸ Zato se vjernici i trude nasljedovati ih, kako bi to rekao Pavao: »Nasljedovatelji moji budite kao što sam i ja Kristov!« (1 Kor 1,11)¹⁰⁹ Mučenike možemo najviše nasljedovati u onoj prvoj zapovijedi, zapovijedi ljubavi:

C 40: *Da nobis, quaesumus, Domine, imitari quod colimus, ut discamus et inimicos diligere, quia eius natalicia celebramus, qui novit etiam pro persecutoribus exorare.*

Tako Crkva u mučenicima slavi Božju snagu iz koje je vidljivo da je Božjom milošću čovjek i u svojoj slaboju ljudskoj naravi kadar u potpunosti nasljedovali Krista Gospodina.¹¹⁰

Ljubav. Značajno je da se ljubav navodi kao temelj na osnovu kojeg je mučenik mogao podnijeti tjelesne muke. To je očito jedina snaga koja može čovjeka ponijeti na pravo junaštvo, to je ona božanska sila koja je i našeg Gospodina vodila da sebe preda za nas, kako sam reče: »Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje« (Iv 15,13):

SO 22: *...in nostris cordibus eam dilectionem validam operentur, per quam sancti martyres N. et N. omnia corporis tormenta devicerunt.*

Takvu ljubav, kojom su mučenici nadvladali sve muke, vjernici mole i za sebe,¹¹¹ a ljubav ima i tu moć da i vjeru učvršćuje.¹¹²

Radost. Može zvučati neobično da se vjernici raduju mučeništvu pojedinog sveca: *...cuius passione laetamur* (C 33). Vjernici se raduju jer mučeništvo predstavlja pobjedu mučenika,¹¹³ raduju se pomoći koju on daje svojim štovateljima.¹¹⁴ Ta se radost umnožava: radujemo se euharistijskoj

108 Usp. još C 57: *...cuius castitatis et fortitudinis irradiamur exemplis;*

SO 15: *...beatorum N. et N. exemplis, pio consequamur affectu;*

PC 5: *...sanctorum martyrum Cornelii et Cypriani exemplo, spiritus tui fortitudinis confirmati, evangelicae veritati possimus testimonium perhibere;*

PC 12: *...sanctorum martyrum tuorum N. et N. exemplo, propter eum qui dilexit nos omnia fortiter superare;*

PC 21: *...exemplo beatorum N. et N., caritatis et passionis Filii tui in mentibus nostris signa feramus.*

109 Usp. još 1 Kor 4,16; Fil 3,17; 1 Sol 1,6.

110 Usp. C 47: *...quorum natalicia colimus, virtutem quoque passionis imitemur.*

111 Usp. SO 17: *...nos illa flamma tuae dilectionis accendat, per quam sanctus N. tormenta sui corporis universa devicit;*

C 4: *...corda nostra ea dilectione valida potiantur, per quam sanctus martyr Vincentius omnia corporis tormenta devicit.*

112 Usp. C 27: *Patentia pretiosa iustorum tuae nobis, Domine, quesumus, affectum dilectionis accumulet, et in cordibus nostris sacrae fiedi semper exerceat firmitatem.*

113 Usp. PC 14: *...et firma solidari patientia, et pia exultare victoria.*

žrtvi o spomendanu svete mučenice, ali se radujemo i njezinoj slavnoj zaštiti, pri čemu se isprepliće i mučeništvo i sama euharistijska žrtva:

SO 26: *Holdiernum, Domine, sacrificium laetanter offerimus, quo beatae N. caelestem victoriam recensentes, et tua magnalia praedicamus, et nos acquisisse gaudemus suffragia gloriosa.*

Samo liturgijsko slavlje o spomendanu pojedinih mučenika razlog je radosti i veselja vjernika, što je vidljivo iz brojnih primjera.¹¹⁵ Konačno, u tri se slučaja govori o eshatološkoj radosti:

C 53: *...tribue nobis, martyrum N. et N. exemplo et precibus in Unigeniti tui passione et resurrectione consortium, ut cum in eius apud te gaudium perfectum consequamur.*

Očigledno je da je eshatološka radost potka svake kršćanske radosti, jer je to radost vječnog spasenja koje je prvo u Kristu, našoj Glavi ostvareno.¹¹⁶

Slava. Razmjerno se često javljaju izrazi *gloria, gloriosus, triumphus*, što se prvenstveno odnosi na Boga. On je slava svojih svetih¹¹⁷ koja se onda naviješta poganima¹¹⁸ i očituje se u euharistijskoj žrtvi.¹¹⁹ U sljedećem se primjeru prelijepo isprepliće slava Kristova uskrsnuća sa slavom mučenika i s onom nebeskom slavom koju i sami iščekujemo. Iz mučeničke smrti Krista i svetaca proizlazi i naša buduća slava uskrsnuća:

PC 20: *... qui in hoc divino convivio mortem Filii tui annuntiamus, eiusdem resurrectionis et gloriae cum sanctis martyribus participes esse mereamur.*

Sav je smisao mučeništva u nebeskoj proslavi, po uzoru na Krista. Zato molitve mirno govore o »slavi mučeništva«, tj. mučeničkog svjedočenja:

114 Usp. C 16: *Laetatur Ecclesia tua, Deus, beati Pancratii martyris confisa suffragiis;*
C 45: *Fraterna nos, Domine, martyrium tuorum corona laetificet.*

115 Usp. C 38: *...da nobis in beati Clementis annua commemoratione laetari;*
C 43: *Praesta, Domine, precibus nostris cum exultatione proventum, ut canctorum martyrum N. et N., quorum die passionis annua devotione recolimus, etiam fidei constantiam subsequamur;*
C 54: *Laetificet nos, quaesumus, Domine, beatorum martyrum tuorum N. et N. gloriosa festivitas;*
C 47: *Deus, qui nos, annua sanctorum N. et N. festivitate laetificas;*
SO 4: *Suscipe propitius, Domine, munera in beati Laurentii celebritate laetanter oblata;*
PC 20: *Tua, Domine, sumpsimus dona caelestia de hodierna festivitate laetantes.*

116 Usp. još C 29: *... da nobis in aeterna beatitudine de eius societate gaudere;*
PC 23: *Sumentes, Domine, gaudia sempiterna de participatione sacramenti, et de memoria beatae N. suppliciter deprecamur.*

117 Usp. C 1: *Deus, tuorum gloria sacerdotum, praesta, quaesumus, ut beati Fabiani Martyris tui.*

118 Usp. C 32: *Deus, qui beatum Dionysium eiusque socios ad praedicandam gentibus gloriam tuam misisti.*

119 Usp. SO 3: *Gloriam tibi, Domine, conferat sacrificium, quod in natali beati Irenaei tibi laetanter offerimus.*

C 34: *...qui sanctorum martyrum confessionibus Ecclesiae tuae sacrum corpus exornas, concede, quaesumus, ut hodierna gloria passionis, sicut beato Ignatio magnificentiam tribuit sempiternam, ita nobis perpetuum munimen operetur.*

Mučeništvo je poseban, slavan Božji dar mučeniku na slavu a Crkvi za primjer i zagovor:

C 48: *Deus, qui sanctis N. et N. ad hanc gloriam veniendi copiosam munus gratiae contulisti.*

Zato se Crkva uvijek ponosila svojim mučenicima. Oni su slavni pobjednici, neusporedivo uzvišeniji od rimskih vojskovođa koji su isprazno išli u trijumfu nakon svojih vojnih pobjeda.¹²⁰ Mučenici su se proslavili time što su svoju vjeru sačuvali sve do smrti,¹²¹ stoga je slavan i njihov zagovor¹²² i njihov liturgijski spomen.¹²³ Konačno se i izrijekom spominje nebeska slava mučenika i buduća vječna slava vjernika.¹²⁴

Eshatološki govor. Mučenici osvajaju nebesko kraljevstvo,¹²⁵ i vječnu slavu.¹²⁶ S druge strane, vjernici zahvaljujući euharistijskom slavlju o spomenu, dobivaju eshatološke darove: *gaudia sempiterna* (PC 23; C 55); *aeterna beatitudo* (C 29): *perpetua pax* (PC 21); *perpetua gratiarum actio* (SO 23; PC 1); *caelestis gloria* (PC 22); *vita in caelo invenire* (C 42); *aeternae vitae subsidium* (C 5); *aeterna natalicia frequentare* (C 39).

5. Zagovor

Jasno je da od Boga dolazi i snaga mučenicima i milost vjernicima. Crkva se rano počela moliti mučenicima, odnosno moliti za njihov zagovor kod Boga. Ipak se naglašava nezamjenjiva Božja uloga. Bog je dao mučeniku

120 Usp. SO 16: *Haec hostia, Domine, quam in beatorum N. et N. triumpho deferimus.*

Usp. još C 26: Deus, cuius caritatis ardore beatus Laurentius servitio clauditur fidelis et martyrio gloriosus;

C 15: *... qui gloriosus Nereum et Achilleum fortes in sua confessione cognovimus.*

121 Usp. PC 3 i C 49: *...da nobis fidei miseratus augmentum, ut, quae sanctum Irenaeum episcopum (quos sanctos martyres tuos N. et N.) usque ad mortem retenta glorificat.*

122 Usp. C 39: *Intercessio nos, quaesumus, Domine, sanctae Luciae virginis et martyris gloriosa confoveat;*

C 16: *Laetatur Ecclesia tua, Deus, beati Pancratii martyris confisa suffragiis, atque, eius precibus gloriosis.*

123 Usp. C 50: *...qui eius triumpho diem celebramus;*

C 54: *Laetificet nos, quaesumus, Domine, beatorum martyrum tuorum N. et N. gloriosa festivitas;*

C 58: *...omnibus beatae N. gloriam recolentibus;*

SO 9: *...quae beati Stephani martyris commemoratio gloriosa depromit.*

124 Usp. C 30: *...quia et illis gloriam sempiternam;*

SO 22: *...caelestem gloriam consequamur.*

125 Usp. PC 18; SO 26: *caelestis victoria;* C 31: *caelesti regno terrenum postponere.*

126 Usp. C 34: *magnificentia sempiterna.*

snagu nadvladati strahote mučeništva, on će dati da i mi nadvladamo neprijateljske zasjede:

C 50: ...*qui martyrem tuum N. passionis suae tormenta superare fecisti, concede, ut, qui eius triumphi diem celebramus, insuperabiles tua protectione ab hostis insidiis maneamus.*¹²⁷

Pretpostavljajući da od Boga sve dolazi, Crkva se ipak utječe zagovorima svetih. Najčešći dolazi imenica *intercessio*.¹²⁸ Javljaju se participi *intercedens* (C 36; 48) i *intervenens* (C 1; 13), i jedanput imenica *inter-ventor* (C 21). Tu su još i *suffragium* (C 1; 16; 45), *adiutor* (C 12) i izraz *eiusleorum precibus* (C 9; 31).

ZAKLJUČAK

Iz molitava o blagdanima i spomendanima mučenika današnjeg misala pokušali smo prikazati nauku Crkve o mučeništvu njegovoj ulozi u povijesti spasenja. Donosimo nekoliko bitnih točaka koje proizlaze iz analize navedenih molitava.

Ponajprije valja reći kako je snažno naglašeno *prvenstvo Božjeg djelovanja*. Bog je onaj koji sve čini. Njegovom snagom i milošću događaju se velike stvari po mučenicima. Mučenik sam po sebi ništa ne čini. Štoviše, Bog se proslavlja u njima i po njima. Dok slavi mučenike, Crkva zapravo veliča silnu Božju ljubav koja je na djelu po njima.

Mučeništvo nije isprazno junačenje. *Vjera je temelj mučeništva*. Mučenik je zapravo svjedok koji je spreman svoju vjeru posvjedočiti svojim životom, sve do smrti. Molitve naglašavaju upravo ovaj vid mučeništva koji je i sadržan u grčkom pojmu *martuz* - svjedok. Vjernici ih žele nasljedovati upravo u ispovijedanju vjere i za taj dar mole.

Mučenic je na najizvršnji način sličan Kristu umrlom i uskrsnom, u njemu se odražava *Kristovo vazmeno otajstvo*. U tom kontekstu prisutan je i govor o euharistiji koja ponazočuje to otajstvo i u Kristu i u mučeniku. Konačno, Crkva slavi spomen mučenika upravo euharistijskom službom.

U tom kontekstu valja gledati i osjetljivo pitanje *zagovora*. Vjernici žele nasljedovati krjeposti mučenika i mole za njihov zagovor. Kao što, s jedne strane, molimo za pokojne, tako, s druge strane, molimo da nas sveti zagovaraju. Ovdje je također važno naglasiti kako su sve ove molitve upućene isključivo Bogu, dakle, nipošto nekom mučeniku, pa je i iz toga vidljivo da je uvijek na djelu samo Bog.

¹²⁷ Naglašava se kako nas Bog štiti zaslugama mučenika: *Deus, qui nos sanctorum martyrum Marcellini et Petri confessione gloriosa circumdas et protegis* (C 19).

¹²⁸ *Eiusleorum intercessione* (C 8; 22; 25; 28; 35; 37; 42; 51; 56); *in intercessione* (C 15); *intercessio* (C 39).

SKRAČENICE

- Ang = SAINT-ROCH, Patrick (prir.), *Liber sacramentorum Engolismensis*, Brepols, Turnholti, 1987.
- Ber = PAREDI, Angelo (prir.), *Sacramentarium Bergomense*, Bergamo, 1962.
- C = collecta, zborna molitva
- DCBNT = COENEN, Lothar - BEYREUTHER, Erich -
BIETENHARD, Hans (prir.), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo testamento*, Edizioni Dehoniane, Bologna, 1976.
- EWNT = BALZ, Horst - SCHNEIDER, Gerhard (prir.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, 1-3, Stuttgart Berlin Köln Mainz, 1981.
- Gel = DUMAS, Antoine (prir.), *Liber sacramentorum Gellonensis*, Brepols Turnholti, 1981.
- GeV = MOHLBERG, Leo Cunibert (prir.), *Liber sacramentorum Romanae Aeclesiae ordinis anni circuli* (Sacramentarium Gelasianum), Casa editrice Herder - Roma, 1981.
- GLNT = KITTEL, Gerhard - FRIEDRICH, Gerhard (prir.), *Grande Lessico del Nuovo Testamento*, 1-16, Paideia, Brescia, 1965-1988.
- GrA = DESHUSSES, Jean (prir.), *Le sacramentarie Grégorien, 1 Le Sacramentarie, Le Supplément d'Aniane*, Fribourg, 1979. («Supplementum»)
- GrH = DESHUSSES, Jean (prir.), *Le sacramentarie Grégorien, 1 Le Sacramentarie, Le Supplément d'Aniane*, Fribourg, 1979. («Sacramentarium Gregorianum Hadrianum»)
- GrP = DESHUSSES, Jean (prir.), *Le sacramentarie Grégorien, 1 Le Sacramentarie, Le Supplément d'Aniane*, Fribourg, 1979. («Sacramentarium Gregorianum Paduense»)
- M = BRUYLANTS, P., *Les oraisons du Missel Romain, Texte et Histoire, 2. Orationum textus et usus juxta fontes*, Centre de Documentation et d'Information liturgiques Abbaye du Mont César, Louvain, 1952.

- MP = JOHNSON, Cuthbert - WARD, Anthony (prir.), *Missale Parisiense anno 1738 publici iuris factum, reimpressio introductione aucta*, CLV - Edizioni Liturgiche, Roma, 1993.
- MR (1962) = *Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, summorum pontificum cura recognitum*, editio prima iuxta typicam. Romae - Turonibus - Parisiis, 1962. (= MR (1962))
- N = novosastavljena molitva
- NDL = SARTORE, Domenico - TRIACCA, Achille M. (prir.), *Nuovo dizionario di liturgia*, Edizioni Paoline, 1984.
- P = praefatio, predslavlje
- PC = post communionem, popričesna molitva
- SO = super oblata, darovna molitva
- Triplex = HEIMING, O. (prir.), *Corpus ambrosianum liturgicum I. Das Sacramentarium Triplex. Die Handschrift C 48 der Zentralbibliothek Zürich, 1, Text*, u: *Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen*, Münster Westfalen, 1968.
- Ve = MOHLBERG, Leo Cunibert (prir.), *Sacramentarium Veronense*, Herder editrice e libreria - Roma, 1978.

BIBLIOGRAFIJA

A. LITURGIJSKA VRELA

- BLAISE, Albert., *Le vocabulaire latin des principaux thèmes liturgiques*, Brepols, 1966.
- Časoslov Rimskog obreda, 3. Vrijeme kroz godinu I-XVII, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
- BRUYLANTS, P., *Les oraisons du Missel Romain. Texte et Histoire, 2. Orationum textus et usus juxta fontes*, Centre de Documentation et d'Information liturgiques Abbaye du Mont César, Louvain, 1952. (= M).
- DESHUSSES, Jean (prir.), *Le sacramentaire Grégorien, 1 Le Sacramentaire, Le Supplément d'Aniane*, Fribourg, 1979. (= GrA; GrH; GrP)
- DESHUSSES, Jean - DARRAGON, Benoit., *Concordances et tableaux pour l'étude des grands sacramentaires, 1-6*, Fribourg, 1982.
- DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dokumenti. Latinski i hrvatski*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.
- DUMAS, Antoine (prir.), *Les sources du nouveau Missel romain*, u: *Notitiae* 7(1971.)38-42.74-77.94-95.134-136.276-280.
- DUMAS, Antoine (prir.), *Liber sacramentorum Gellonensis*, Brepols Turnholti, 1981.
- HEIMING, O. (prir.), *Corpus ambrosianum liturgicum I. Das Sacramentarium Triplex. Die Handschrift C 48 der zentralbibliothek Zürich, 1, Text*, u: *Liturgiewissenschaftliche Quellen und forschungen*, Münster Westfalen, 1986.
(= Triplex)
- JOHNSON, Cuthbert - WARD, Anthony, *The sources of the Roman Missal (1975), 1 Advent, Christmas*, Rome, 1986., u: *Notitiae* 22(1986.)441-747.
- JOHNSON, Cuthbert - WARD, Antony (prir.), *Missale Parisiense anno 1738 publici iuris factum, reimpressio introductione aucta*, CLV - Edizioni Liturgiche, Roma, 1993.
- JOHNSON, Cuthbert, *The sources of the Roman Missal (1975). Proprium de tempore. Proprium de sanctis*. Rome, 1996., u: *Notitiae*, 32(1996.)11s.
- Missale Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici Concilii Vaticani II instauratum, auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Editio typica altera*, Libreria Editrice Vaticana, 1975.
- Missale Romanum ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, summorum pontificum cura recognitum*, editio prima iuxta typicam. Romae - Turonibus - Parisiis, 1962. (= MR (1962))

- MOHLBERG, Leo Cunibert (prir.), *Liber sacramentorum romanae Aeclesiae ordinis anni circuli (Sacramentarium Gelasianum)*, Casa editrice Herder - Roma, 1981.
- MOHLBERG, Leo Cunibert (prir.), *Sacramentarium Veronense*, Herder editrice e libreria - Roma, 1978. (= Ve)
- PAREDI, Angelo (prir.), *Sacramentarium Bergomense*, Bergamo, 1962.
- SAINT-ROCHS, Patrick (prir.), *Liber sacramentorum Engolismensis*, Brepols, Turnholti, 1987.
- WARD, Anthoni - JOHNSON, Cuthbert, *The sources of the Roman Missal (1975)*, 2, *Prefaces Rome*, 1987., u: *Notitiae* 23(1987)408s

B. LITERATURA

- AUGE, Matias, *Le feste del Signore, della Madre di Dio e dei santi*, u: AA.VV., *Anàmnesis* 6, Marietti, Genova, 1988., 221-259.
- AUGRAIN, Charles, *Mučenik*, u: X. LEON-DUFOUR (prir.), *Rječnik biblijske teologije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988., 600-602.
- BADURINA, Anđelko, *Martirologij*, u: BADURINA, Anđelko (prir.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Sveučilišna naklada liber - Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1985., 398.
- BALZ, Horst - SCHNEIDER, Gerhard, *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, 1-3, Stuttgart Berlin Köln Mainz, 1981. (= EWNT)
- BAUS, Karl, *Od Praopćine do ranokršćanske Crkve* (= JEDIN, Hubert (prir.), *Velika povijest Crkve*, 1), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972.
- BARGAMINI, Augusto, *Cristo festa della Chiesa. L'anno liturgico*, Edizioni Paoline, Roma, 1982.
- BAUTLER, Johannes, μαρτυρία, ας, ἡ *martyria*, *Zeugenaussage*, *Zeugnis*, u: EWINT 2, 964-968.
- BEUTLER, Johannes, μαρτυρέω, *martyreo*, *Zeugnis ablegen*, *bezeugen*, u: EWINT 2, 958-964.
- BEUTLER, Johannes, μαρτυροῦ, ρος, ὁ, *martyr Zeuge*, u: EWINT 2, 969-973.
- CARDARELLI, Giuliana (prir.), *Atti dei martiri*, Edizioni Paoline, Milano, 1985.
- CASEL, Odo, *Mysterium und Martyrium in den römischen Sakramentarien*, u: *Jahrbuch für Liturgiewissenschaft* 2(1922.)18-38
- COENEN, Lothar - BAYREUTHER, Erich - BIETENHARD, Hans (prir.), *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo testamento*, Edizioni Dehoniane, Bologna, 1976. (= DCBNT)
- COENEN, Lothar, *Testimonia*, u: DCBNT, 1857.-1866.
- DUMAS, Antoine, *Le orazioni del Messale. Criteri di scelta e di composizione*, u: *Rivista liturgica*, 58(1971.)92-102.
- JUENEL, Pierre, *Culto dei santi*, u: NDL, 1338-1355.

Diacovensia V(1997.)1

- JOUNEL, Pierre, *L'anno*, u: MARTIMORT A.G. (prir.), *La Chiesa in preghiera. Introduzione alla liturgia*, 4, Queriniana, Brescia, 1984., 49-185.
- KITTEL, Gerhard - FRIEDRICH, Gerhard (prir.), *Grande Lessico del Nuovo Testamento*, 1-16, Paideia, Brescia, 1965.-1988. (= GLNT)
- PAŽIN, Zvonko, *Svetkovina svetog Petra i Pavla*, u: *Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije*, 117, 1989., str. 119.
- PAŽIN, Zvonko, *Liturgijske nedosljednosti*, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*, 122(1994.)152.
- RIGHETI, Mario, *Manuale di storia liturgica*, 2, Ancora, Milano, 1946.
- SARTORE, Domenico - TRIACCA, Achille M. (prir.), *Nuovo dizionario di liturgia*, Edizioni Paoline, Roma, 1984. (= NDL)
- STRATHMAN, Herman, μάρτυς, u: GLNT 6, 1269-1372.
- ŠANJEK, Franjo, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata*, 1, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988.
- VAGAGGINI, Cipriano, *Il senso teologico della liturgia. Saggio di liturgia teologica generale*, Edizioni paoline, Roma, 1965.
- ZAGORAC, Vladimir, *Krist, posvetitelj vremena*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1996.